

Strategienota

‘Digital for Development’ (D4D) voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking

**DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

Strategienota

'Digital for Development' (D4D) voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Ontwerp door de DGD

Goedgekeurd door Minister Alexander De Croo

In

Brussel, September 2016.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	6
Samenvatting	8
Afkortingen	12
Inleiding	14
I. Context en uitdagingen	15
II. Visie	16
III. Strategische prioriteiten	17
III.1. Beter gebruik van (big) data	18
Big data	19
Open data	21
III.2. Digitalisering voor inclusieve samenlevingen	22
Democratische integratie	23
Financiële en economische integratie	25
Gelijke toegang tot goede basisdiensten	27
III.3. Digitalisering voor inclusieve en duurzame economische groei	29
IV. Principes	32
V. Operationele aspecten	33
V.1. Bouwstenen	33
V.2. Duurzaamheid	38
V.3. Risico's	41
Haalbaarheidsrisico's	41
Onbedoelde gevolgen: het risico om schade te berokkenen	42
V.4. Partnerschappen	45
De Europese ontwikkelingssamenwerking	45
Multilaterale partnerorganisaties	46

Humanitaire organisaties	47
Bedrijven uit de privésector	48
Het Belgische D4D-ecosysteem	50
V.5. Strategisch beheer	51
Financiering	51
Uitvoering	52
Toezicht	55
Evaluatie	56
Referenties	58

Voorwoord

Onze toekomst is meer dan ooit digitaal. De wereld om ons heen verandert steeds sneller. Niet alleen hier in België en het Westen, maar in de hele wereld. De Internationale Telecommunicatie-unie (ITU) berekende dat 95% van de wereldbevolking leeft in een gebied met gsm-bereik.

Het potentieel van digitalisering is enorm. Dit jaar is het Wereld Ontwikkelingsrapport 2016 van de Wereldbank volledig gewijd aan digitale dividenden, de voordelen die digitalisering creëert. Om deze digitale dividenden optimaal te benutten, is een sterke en gedurfde strategie voor Digital for Development nodig.

Op Europees niveau is België een voortrekker op het vlak van Digital for Development. België nam het initiatief om met 17 Europese lidstaten Digital for Development op de Europese agenda te plaatsen. In een gemeenschappelijke brief vroegen wij Hoge Vertegenwoordiger Mogherini en Commissaris Mimica om de kansen van digitalisering voor ontwikkeling te grijpen. Het doel is om te komen tot een ontwerpnota die dit onderwerp verankert op Europees niveau.

Deze strategienota moet gelezen worden in het kader van de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). De SDG's willen tegen 2030 armoede uitroeien, de planeet beschermen en welvaart creëren voor iedereen. Om de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling te verwezenlijken, moeten wij nieuwe energiebronnen aanboren en nieuwe technologische mogelijkheden benutten. Digitalisering zal een belangrijke rol spelen voor het bereiken van de SDG's.

Maar zoek niet naar 'digitalisering' als apart doel tussen de SDG's. Digitalisering is immers geen doel op zich. Het is een instrument dat wij kunnen gebruiken om de 17 SDG's effectief te verwezenlijken. Enkele voorbeelden die de kracht van digitalisering bewijzen:

- In Tanzania is het sinds kort mogelijk om de geboorte van een kind via sms aan te geven. Ouders hoeven voor die aangifte geen voettocht van twee dagen naar het dichtstbijzijnde dorp meer te ondernemen.

- In Guinee werden big data-analyses van gsm-gegevens gebruikt in de strijd tegen ebola. Op basis van die analyses werden bevolkingsstromen in kaart gebracht en kon dus voorspeld worden waar de ziekte zich verder zou verspreiden.
- Landbouwers in Oeganda ontvangen op hun smartphone gepersonaliseerd commercieel of technisch advies in functie van het gewas op hun veld. Dit leidt tot een hogere productiviteit van de landbouwers en zorgt ervoor dat ze een eerlijke prijs krijgen voor hun producten.

Elk ontwikkelingsproject moet zoveel mogelijk rekening houden met de lokale context. Daarom vertrekt deze strategienota van de 'bouwstenen' en de technologie die op dit moment in een land aanwezig zijn. Door deze benadering kunnen wij het toepassingsgebied van deze strategienota ruim houden. D4D kan in elke sector – landbouw, onderwijs en gezondheidszorg – een toegevoegde waarde bieden.

Deze strategienota is het resultaat van verschillende consultatieworkshops waarin alle actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, ngo's en privébedrijven hun visie op D4D konden delen en bespreken. Ik wil iedereen die actief en constructief heeft deelgenomen aan die workshops bedanken voor de inspirerende uitwisseling van visies en ideeën.

Het is mijn uitdrukkelijke wens om Belgische actoren een beter inzicht en begrip te verschaffen in alles wat met Digital for Development kan worden bereikt. Het potentieel van digitalisering is enorm. Laat ons het volledige potentieel benutten en digitalisering inzetten voor het realiseren van de SDG's.

**Alexander De Croo,
Vice-eersteminister en Minister van Ontwikkelingssamenwerking,
Digitale Agenda, Telecom en Post**

Samenvatting

Dit document bevat het strategisch beleid inzake 'Digital for Development' (D4D - Digitalisering voor Ontwikkeling) voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Het beschrijft de visie en de strategische prioriteiten van het beleid, hoe die uitgevoerd kunnen worden, welke partnerschappen aangegaan of versterkt moeten worden, en hoe het beleid strategisch beheerd zal worden. Het maakt deel uit van de globale benadering van het Belgische ontwikkelingsbeleid en moet gerealiseerd worden door samenwerking tussen de verschillende lokale, Belgische en internationale ontwikkelingsactoren.

De hele wereld gaat in sneltempo door een proces van datarevolutie en digitale transformatie en dat brengt een pak, zij het voorlopig ongelijk verdeelde, voordelen voor ontwikkeling met zich mee. Het Belgische D4D-beleid ziet digitalisering daarom niet als een doel op zich, maar als een transversale hefboom om meer mensen in nood beter te kunnen helpen. Digitalisering zal de Belgische ontwikkelingshulp en humanitaire bijstand veranderen en onze impact op de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) vergroten. Onze belangrijkste taak zal erin bestaan de verschillende actoren in het veld met elkaar te verbinden om kennisuitwisseling te stimuleren en innovatieve partnerschappen te creëren. Wij zullen ons in onze aanpak laten leiden door de twee overkoepelende principes van 'Putting people first' (De mensen eerst) en 'Do no harm' (Geen schade berokkenen).

Het beleid spitst zich toe op drie strategische prioriteiten:

- **Beter gebruik van (big) data**, afkomstig van traditionele en innovatieve bronnen: gegevens zijn essentieel voor het opzetten en opvolgen van een ontwikkelingsinterventie, alsook voor het meten van de verwezelingsgraad van de SDG's en om de verantwoordingsplicht van de overheid te versterken. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal investeren in de instrumenten en beleidslijnen die nodig zijn om real-time (big) data te gebruiken en bruikbare inzichten te creëren voor ontwikkelingsactoren, en op die manier hun impact te vergroten. Even veel aandacht zal besteed worden aan 'open data', vrij toegankelijk voor het publiek, voor het bevorderen van goed bestuur, en het faciliteren van humanitaire hulpverlening en ontwikkeling, beheer van natuurlijke hulpbronnen en rampenrisicovermindering.

- **Digitalisering voor inclusieve samenlevingen:** de Belgische ontwikkelingssamenwerking zal digitalisering inzetten voor het maximaliseren van het aantal begunstigden van een interventie en het verlagen van de drempel voor kwetsbare groepen om te profiteren van democratische rechten, gelijke toegang tot basisdiensten, deelname aan het openbaar leven, en financiële en economische integratie in de maatschappij.
- **Digitalisering voor inclusieve en duurzame economische groei:** in lijn met zijn beleidsprioriteit om duurzame economische groei te bevorderen, zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking bewust interventies ondersteunen die van digitalisering een motor maken om (zelfstandige) werkgelegenheid te creëren en maatschappelijk verantwoord ondernemen te stimuleren.

Deze strategie steunt op de negen principes voor digitale ontwikkeling (digitalprinciples.org)¹, en onderstreept tegelijk de noodzaak van een kosten-batenanalyse en het belang om D4D aan te vullen met bestaande en nog steeds onmisbare offline strategieën.

Afhankelijk van de lokale context kan de strategie op verschillende manieren uitgevoerd worden. Essentieel voor een doeltreffende D4D-aanpak is de aanwezigheid van onder meer ICT-infrastructuur, elektriciteit, menselijke vaardigheden om de technologie toe te passen en te beheren, goed bestuur en een gunstig regelgevend kader. Waar zulke basisvoorzieningen ontbreken, zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking daar de nodige aandacht aan schenken. Tal van instrumenten kunnen gebruikt worden, zoals onder meer elektronische identificatiesystemen, mobiel geld, sociale media, sms-platformen en geografische informatiesystemen. Die moeten in functie van de lokale context gekozen worden.

Essentieel voor de duurzaamheid van digitaliseringsstrategieën zijn maatregelen om lokale eigendom (inclusief de betrokkenheid van lokale overheid) en kennisoverdracht te garanderen, lokale D4D-ecosystemen te versterken die goed geïntegreerd zijn in regionale en internationale netwerken, en ecologische duurzaamheid te respecteren (e-waste beheren en klimaatvriendelijke praktijken toepassen).

Aan D4D zijn een aantal risico's verbonden. Het gaat om haalbaarheidsrisico's (drempels voor mensen of administraties om digitale hulpmiddelen te gebruiken, moeilijke toegang tot gegevens of onjuiste veronderstellingen) en risico's om schade te berokkenen.

¹ Voor meer informatie, zie §44 (p. 30).

Dat laatste gaat onder meer om de negatieve gevolgen die het gebruik van digitale technologieën kan hebben op de privacy, veiligheid of eigendomsrechten van mensen; grotere blootstelling aan cybercriminaliteit; verstoring van traditionele goederen-, diensten- of arbeidsmarkten; en het risico om door de digitale kloof nieuwe of diepere ongelijkheden te creëren. Er moet rekening gehouden worden met deze risico's, en de vereiste begeleidende maatregelen (bv. regelgeving) moeten worden genomen om die risico's te voorkomen of beperken.

De D4D-strategie zal geïmplementeerd worden in nauwe samenwerking met alle actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking (BTC, BIO, actoren van de niet-gouvernementele samenwerking). Tot de internationale partners behoren onder meer de Europese Commissie, andere EU-lidstaten, multilaterale organisaties, ontwikkelingsbanken en humanitaire organisaties. Er is ook een grote behoefte aan partnerschappen met internationale en lokale bedrijven uit de privésector, aangezien zij technologie ontwikkelen en zorgen voor innovatie, expertise, investeringen, risicobeheer, duurzame bedrijfsmodellen en welvaart. De specifieke modaliteiten voor samenwerking zijn opgenomen in deze strategienota. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal ook de oprichting en het beheer ondersteunen van een Belgisch D4D-platform, waar alle publieke en private actoren die geïnteresseerd zijn in D4D kunnen netwerken.

Dit strategisch beleid ziet digitalisering als een motor en hefboom voor alle sectoren waarin de Belgische ontwikkelingssamenwerking actief is, en dus niet als een doel op zich. Om die reden zal er voor D4D geen apart fonds worden opgezet. Dit betekent echter niet dat er geen specifieke stimulansen of bijdragen zullen komen om de transversale integratie van D4D te vergemakkelijken.

Dit document beschrijft de belangrijkste stappen om met alle actoren en partners van de Belgische ontwikkelingssamenwerking te komen tot een doeltreffende toepassing van dit beleid. De uitvoering van de strategie zal opgevolgd worden door alle interventies te taggen in de Belgische ODA-databank op basis van de drie hierboven vermelde strategische prioriteiten, wat een grondige analyse mogelijk maakt, alsook studiebezoeken en, voor zover mogelijk, impactevaluaties. Na twee of drie jaar volgt een evaluatie van dit strategisch beleid.

Afkortingen

BIO	Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
BTC	Belgisch Ontwikkelingsagentschap
CMS	Citizen Monitoring System
D4D	Digital for Development
DGD	Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp
DRC	Democratische Republiek Congo
EU	Europese Unie
FEDICT	Federale Overheidsdienst voor Informatie- en Communicatietechnologie
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
ILO	Internationale Arbeidsorganisatie
IT	Informatietechnologie
ITU	Internationale Telecommunicatie-unie
LODA	Local Administrative Entities Development Agency
mVam	Mobile Vulnerability Analysis and Mapping
ODA	Belgische officiële ontwikkelingshulp
SDG	Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling
SMS	Short Message Service
ULB	Université Libre de Bruxelles
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
VUB	Vrije Universiteit Brussel

1. Dit document bevat het strategisch beleid inzake 'Digital for Development' (D4D - Digitalisering voor Ontwikkeling) voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Het beschrijft de visie achter dit beleid en spitst zich toe op drie strategische prioriteiten. Het dient ook als leidraad voor de uitvoering ervan, verwijst naar een aantal principes, basisvoorwaarden en bouwstenen, en wijst op de risico's waarmee rekening moet worden gehouden. Het legt uit waarom het noodzakelijk is om nieuwe partnerschappen aan te gaan en bestaande te versterken. Tot slot voorziet het, als 'levend' lopend beleid, ook in mechanismen voor het strategisch beheer ervan. De focus ligt op ontwikkeling, wat betekent dat de digitalisering van interne processen binnen de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD) of andere actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, ondanks eventuele raakpunten, niet aan bod komt in dit document.

2. De Belgische ontwikkelingssamenwerking bestaat uit en wordt geleverd door verschillende actoren, met verschillende bestuursstructuren, autonomieniveaus en specialisaties. Dat betekent dat deze beleidsnota op participatieve manier is gerealiseerd, steunend op de comparatieve voordelen van die verschillende actoren² en van actoren uit de private sector. Deze nota had niet gerealiseerd kunnen worden zonder de actieve medewerking van al deze actoren. De Belgische ontwikkelingssamenwerking is sterk in het doelmatig en op een coherente manier streven naar collectieve ontwikkelingsdoelstellingen, en wij hopen dat deze beleidsnota zal helpen om zo'n coherente en doelmatige aanpak voor D4D te bevorderen.

3. Dit document mag niet beschouwd worden als afzonderlijk beleid, maar dient gelezen te worden in combinatie met het wettelijk kader en de andere strategienota's voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking over onderwerpen als gezondheidszorg, onderwijs, gender, leefmilieu, enz.³ Deze nota's vullen elkaar aan en moeten allemaal beschouwd worden als deel van een globale aanpak.

² In het kader hiervan is in januari 2016 een overzicht gemaakt van lopende interventies die al een digitale component bevatten.

³ De strategienota's zijn te raadplegen via: <http://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/Ontwikkelingssamenwerking/Multimedialbibliotheek/Strategienota>

4. Ontwikkeling gebeurt niet in een geïsoleerde omgeving. Dit document beschrijft de Belgische benadering van D4D, maar de uitvoering ervan zal gebeuren in samenwerking met alle lokale ontwikkelingsactoren in de partnerlanden – binnen een mensenrechtenbenadering zijn dit in de eerste plaats de “rights holders” (houders van rechten) en “duty bearers” (draggers van verantwoordelijkheden) zelf - die collectief het ontwikkelingsproces in handen moeten hebben, en met alle andere externe ontwikkelingspartners die op dit gebied een bijdrage leveren.

I. Context en uitdagingen

5. Anno 2016 kan niemand nog voorbijgaan aan de datarevolutie en digitale transformatie en hun potentieel om de wereld te veranderen. Deze verandering verloopt op verschillende plaatsen en met verschillende snelheden, maar in een wereld die steeds meer verbonden is, beïnvloeden deze processen elkaar steeds meer. De internetpenetratie in Afrika bedraagt vandaag bijvoorbeeld 16%, een percentage dat tegen 2025 naar verwachting tot ongeveer 50% zal stijgen (McKinsey & Company, 2014). Meer nog, in de ontwikkelingslanden heeft gemiddeld 8 op de 10 al een mobiele telefoon (Wereldbank, 2016).

6. Deze nieuwe technologieën leveren tal van voordelen op voor ontwikkeling. Het Wereld Ontwikkelingsrapport 2016 stelt echter dat deze “digitale dividenden” niet vanzelfsprekend zijn en dat niet iedereen er in gelijke mate van profiteert. De reden daarvoor is dat de “analoge complementen” die nodig zijn om deze voordelen te creëren - passend beleid en adequate regelgeving, nieuwe vereiste vaardigheden en aansprakelijke instellingen - niet overal in dezelfde mate aanwezig zijn. Bovendien leeft een groot aantal mensen door een gebrek aan (toegang tot) infrastructuur (elektriciteit, glasvezelverbinding) digitaal nog altijd afgesloten van de rest van de wereld. Een half miljard mensen leven in gebieden waar geen mobiel signaal is. (Wereldbank, 2016) De offline bevolking is onevenredig landelijk, arm, ongeletterd, ouder en vrouwelijk (McKinsey & Company, 2014).

7. Het feit dat huishoudens in ontwikkelingslanden vaker een mobiele telefoon hebben dan toegang tot elektriciteit en water (Mishra, 2015) biedt echter een ongekende kans om digitalisering in te zetten als hefboom voor ontwikkeling. Prof. Jeffrey D. Sachs, directeur van het Earth Institute en speciaal adviseur van Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties Ban Ki-moon inzake de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, schreef: “ICT is het krachtigste nieuwe instrument dat wij hebben om de belangrijkste problemen in de wereld op te lossen—armoede en honger bannen, iedereen toegang geven tot basisdiensten, en overstappen op een koolstofarme economie”, als inleiding op een rapport dat in detail

uitlegt hoe informatie- en communicatietechnologie (ICT) een hefboom kan zijn voor het halen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen. (The Earth Institute Columbia University & Ericsson, 2016) Wij stellen inderdaad vast dat ICT's al actief zijn in haast alle ontwikkelingskwesaties en -sectoren, en dat ze steeds meer deel uitmaken van alle aspecten van ontwikkelingsprocessen. (UNCTAD, 2014)

8. Daarom staan wij zonder twijfel voor een nieuwe ontwikkelingscontext, met zowel nieuwe uitdagingen als nieuwe kansen. In plaats van deze veranderingen passief te ondergaan, heeft de Belgische ontwikkelingssamenwerking beslist om proactief de kansen te grijpen en de beste manier te vinden om deze uitdagingen het hoofd te bieden.

II. Visie

9. Digitalisering is geen wondermiddel, maar het biedt ons wel een geweldige kans om op een andere manier te werken en innoveren. Daarom is het onze visie om digitalisering op grote schaal in te zetten om de Belgische ontwikkelingssamenwerking te veranderen. Met deze transformatie willen wij op een nieuwe en verbeterde manier werken om de impact van internationale ontwikkeling te vergroten. Dat betekent: betere resultaten halen en meer begunstigden en de meest hulpbehoevenden bereiken. Het betekent ook beperkte ontwikkelingsmiddelen inzetten waar de behoefte het grootst is en waar ze kunnen helpen om bijkomende en meer duurzame hulpbronnen te mobiliseren, bv. door mechanismen om binnenlandse middelen te mobiliseren of de privésector te betrekken.

10. De beoogde impact vloeit voort uit de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) van Agenda 2030, die in september 2015 door de Verenigde Naties werd aangenomen. Digitalisering is daarom geen doel op zich, maar een krachtige motor en hefboom die kan helpen om de SDG's te halen. Eén van de subdoelen van SDG 5 verwijst hier bijvoorbeeld ook rechtstreeks naar: "Het gebruik doen toenemen van innovatieve technologie, in het bijzonder de informatie- en communicatietechnologie, om te komen tot een grotere zelfredzaamheid van de vrouwen". Digitalisering kan ook helpen bij het verbeteren van humanitaire hulpverlening, rampenpreventie en overgangssteun⁴ en een brug leggen tussen humanitaire hulpverlening en ontwikkelingshulp in fragiele, rampgevoelige en door conflict getroffen regio's.

⁴ Bv. eerste stappen in het opzetten van een systeem van sociale vangnetten.

Het is niet de bedoeling dat er gekozen wordt tussen digitalisering en het voorzien in basisbehoeften/rechten, wel dat digitalisering wordt ingezet om beter te voorzien in deze basisbehoeften/rechten.

11. Met deze verandering wordt de Belgische ontwikkelingssamenwerking een voorvechter van het inzetten van D4D in een aantal duidelijk afgebakende gebieden⁵. Onze belangrijkste taak zal erin bestaan de verschillende actoren in het veld met elkaar te verbinden, kennisuitwisseling te stimuleren en innovatieve partnerschappen te creëren. Wij zullen ons in onze aanpak laten leiden door de twee overkoepelende principes van 'Putting people first' (De mensen eerst) en 'Do no harm' (Geen schade berokkenen).

III. Strategische prioriteiten

12. Digitalisering kan een belangrijke rol spelen in alle sectoren waarin de Belgische ontwikkelingssamenwerking actief is. Dat gaat onder meer om gezondheid, onderwijs, landbouw en voedselzekerheid, basisinfrastructuur, water en sanitaire voorzieningen, bestuur, sociale bescherming, financiële diensten, enz. Het kan ook helpen bij het bereiken van transversale doelstellingen op het gebied van gender en het leefmilieu. En het is een krachtige hefboom voor het realiseren van de overkoepelende prioriteiten van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, met name inclusieve economische groei en mensenrechten⁶.

13. Met deze strategienota willen wij digitalisering integreren in al wat wij doen, als het kan helpen bij de uitvoering van bovenvermelde visie⁷. Het is een zaak van iedereen, en van alle actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking wordt verwacht dat zij op grond van hun comparatieve voordeel meewerken op dit gebied.

14. Het transversale karakter van digitalisering belet ons niet om een duidelijk accent te leggen. Er zijn drie prioriteiten waarin de Belgische ontwikkelingssamenwerking een toegevoegde waarde zal bieden en zichtbaar aanwezig zal zijn. Het gaat om: **'beter gebruik van (big) data'**, **'digitalisering voor inclusieve samenlevingen'** en **'digitalisering voor inclusieve en duurzame economische groei'**.

⁵ Zie 'Strategische prioriteiten' hieronder.

⁶ Raadpleeg de Wet betreffende Belgische Ontwikkelingssamenwerking voor meer informatie.

⁷ Dit houdt ook in dat partners zich moeten kunnen terugtrekken als uit hun gedetailleerde en gedocumenteerde analyse van de specifieke lokale situatie blijkt dat digitalisering niet helpt om de ontwikkelingsimpact te vergroten.

III.1. Beter gebruik van (big) data

15. Data vormen de basis voor haast elke ontwikkelings- en humanitaire interventie. Met gegevens kan de situatie of het probleem dat men wil aanpakken objectief beschreven worden, of het nu gaat om armoede, milieuschade, een gezondheidskwestie of de zwakke positie van de vrouw in de maatschappij. Data kunnen ook nodig zijn voor het beschrijven van een macro-economische dynamiek en het verstrekken van geaggregeerde marktinformatie die helpen bij het scheppen van mogelijkheden voor economische ontwikkeling. Inzichten verkregen uit data kunnen besluitvormers en mensen tot actie aanzetten. Meer zelfs, indien ze omgezet worden in tijdige, accurate en nuttige informatie, zijn gegevens essentieel om een ontwikkelingsbeleid of -interventie te voorzien van een relevante en gerichte strategische focus. Zij zorgen voor een behoorlijk toezicht tijdens de uitvoering, door beleidslijnen en interventies aan te passen waar nodig, en voor een evaluatie van de resultaten en impact na afloop. Gegevens die gebruikers zelf leveren zorgen ook voor een grotere betrokkenheid van de begunstigden in al deze processen. Gegevens zijn ook nodig om te bepalen waar een land staat in het licht van de SDG's. Transparante gegevens kunnen daarnaast ook de verantwoordingsplicht van openbare instellingen vergroten, wat helpt in de strijd tegen corruptie en wanbeheer.

16. Toch kampen alle partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking met grote 'data gaps' (ontbrekende gegevens) en problemen met de kwaliteit van de beschikbare gegevens. Daardoor baseren ontwikkelings- en humanitaire actoren, of het nu gaat om overheidsdiensten, maatschappelijke organisaties, donororganisaties of andere, hun acties op oude, benaderende en onvolledige gegevens, eenvoudige veronderstellingen of erg dure eenmalige gegevensverzamelingen. Dit beperkt hen sterk in hun mogelijkheden om een op feiten gebaseerde aanpak toe te passen en leidt tot inefficiënt gebruik van schaarse middelen. Deze beperkingen staan ook overheidstransparantie en gemeenschapsparticipatie in ontwikkelingsinterventies in de weg.

17. De digitale revolutie biedt ons tegelijkertijd ongekende mogelijkheden om gegevens te zoeken, verzamelen, analyseren en gebruiken en te communiceren over de resulterende bruikbare inzichten. Dankzij deze mogelijkheden kunnen "bereidwillige overheden hun diensten uitbreiden naar gemeenschappen die tot dan witte vlekken waren in de planningsprocessen, en beleidsmaatregelen efficiënter implementeren, waardoor een datarevolutie zich op middellange termijn zou kunnen terugverdienen" (Stuart et al. 2015). Het benutten van deze nieuwe mogelijkheden voor ontwikkelings- en humanitaire doeleinden is daarom zowel zeer innovatief als strategisch.

18. Daarom is het een prioriteit om te investeren in datatools en ze te gebruiken om de impact van onze ontwikkelings- en humanitaire initiatieven te vergroten. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal zich richten op twee aspecten van data, die hierna in detail worden uitgelegd. Deze twee aspecten kunnen elkaar overlappen, maar worden apart besproken wegens hun uitgesproken potentieel om de impact te vergroten.

Big data

19. Het technologisch vermogen van de wereld om informatie te verwerken en op te slaan is exponentieel toegenomen (Mishra, 2015). Big data slaat op grote hoeveelheden informatie die van verschillende bronnen kan komen, zoals telecomgegevens, sociale media, sensoren, betaalterminals, GPS-toestellen, enzovoort. Met innovatieve hulpmiddelen kunnen deze grote hoeveelheden gefragmenteerde gegevens geanalyseerd worden om nuttige informatie te produceren, zoals betere prognoses⁸ en risicokaarten, over onderwerpen als armoede, migratiestromen, geletterdheid, voedselonzekerheid, enz. Dit kan onafgebroken, in real-time en goedkoper, informatie leveren. Er zijn voorbeelden van hoe analyse van big data heeft geholpen tijdens de Ebola-crisis in West-Afrika (zie kader hieronder) - door bevolkingsstromen te analyseren - en voor humanitaire hulpverlening - door voedselprijzen en nutriëntengehalten te analyseren van aankopen door begunstigden. Het Institute of Development Studies (2015) stelde dat sectoren als gezondheid, voeding en onderwijs veel voordeel kunnen halen uit big data. De Verenigde Naties (UNDP et al. 2016) zien dit als een grote kans om naar gender uitgesplitste gegevens op alle niveaus te garanderen.

⁸ Van bepaalde big data-bronnen, zoals gsm-oproeplijsten en satellietbeelden, is al bewezen dat ze nauwkeurig de Multidimensionale Armoede-index kunnen voorspellen, met een correlatiecoëfficiënt van 0.88 voor geografische sectoren in Rwanda. (Njuguna & McSharry, 2016)

Als reactie op de Ebola-uitbraak werkte UNICEF samen met de regering van Sierra Leone en mobiele-netbeheerders om aan de hand van gedetailleerde telefoongegevens (Call Detail Records - CDR's) bevolkingsstromen in kaart te brengen. Het was duidelijk dat CDR's een krachtig instrument waren om: (a) risico's te identificeren (bv. gaan mensen van zwaar getroffen gebieden naar gebieden met een lage besmettingsgraad?); (b) informatiecampagnes op te stellen (bv. waar kunnen communicatiemiddelen het best ingezet worden voor een maximaal bereik van de informatiecampagnes?); en (c) de impact van acties te tonen (bv. helpen avondklokken/blokkades echt om mensen te verhinderen na zonsondergang op straat of voorbij blokkades te komen?). (UNDP et al. 2016)

20. Het gebruik van grotere gegevenssets kan de betrouwbaarheid vergroten, maar kan ook tot grotere vertekeningen van onze perceptie leiden (omdat niet iedereen even veel toegang heeft tot digitale technologie en respondenten niet noodzakelijk behoren tot uiteenlopende sociaaleconomische of raciale groepen) (Institute of Development Studies, 2015). Daarnaast wordt voor de analyse van big data vaak gebruik gemaakt van proxy-indicatoren, zoals conclusies over armoede op basis van satellietbeelden van daken, wat de geldigheid in twijfel kan trekken. Met big data is het daarom net zo belangrijk als met traditionele data om de nodige aandacht te schenken aan de geldigheid en betrouwbaarheid van de informatie die men wil gebruiken. Nieuwe methodes moeten daarom ook wetenschappelijk bewezen zijn. Dit verklaart ook waarom er nood is aan ontwikkelingsinvesteringen op dit gebied en aan samenwerking met academische instellingen.

21. Wanneer big data in particuliere handen zijn, is er nood aan samenwerking met de privésector (Mishra, 2015). Zo'n samenwerking kan verschillende vormen aannemen en kan onderverdeeld worden in vier types: de interne productie van statistieken door de gegevensverstrekker, de transfer van private datasets naar de eindgebruiker, de transfer van private datasets naar een vertrouwde derde partij voor verwerking en/of analyse, en het uitbesteden van taken van nationale bureaus voor de statistiek (Robin et al. 2015). Het is ook mogelijk om informatie die bestemd is voor externe partners te versleutelen, en op die manier de gegevens te beschermen. Het meest geschikte samenwerkingsmodel moet bepaald worden op basis van een grondige capaciteitsanalyse van de lokale partner. Indien nieuwe afhankelijkheden worden gecreëerd, is het belangrijk om de nodige aandacht te schenken aan duurzaamheid⁹.

⁹ Zie ook §76 (p. 44).

Merk ook op dat bepaalde marktactoren er alle belang bij hebben om gegevens in handen te hebben; initiatieven om data democratischer te maken moeten daar dus rekening mee houden.

22. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal voor haar interventies bepalen welke data nodig zijn voor de ontwikkelingsuitdagingen die aangepakt worden, welke regels nodig zijn om privégegevens te beschermen zonder de toegang ertoe te belemmeren, en welke systemen en infrastructuren nodig zijn om de kwaliteit van de gegevens te garanderen. De kwaliteit van gegevens wordt gewaarborgd door gemeenschappelijke normen, efficiënte tools voor gegevensverzameling, degelijke communicatienetwerken en mechanismen om gegevens uit te wisselen en beoordelen. Dit kan bijvoorbeeld resulteren in steun aan nationale bureaus voor de statistiek in partnerschap met privébedrijven, waarbij bestaande traditionele data beter benut worden door het gebruik van digitale hulpmiddelen en waarbij nieuwe digitale gegevensbronnen worden toegevoegd om betere informatie op te leveren.

Open data

23. Open data zijn gegevens die vrij beschikbaar zijn voor het publiek. Gegevens kunnen meer of minder 'open' zijn, afhankelijk van de aard van de gegevens (primaire in plaats van geaggregeerde gegevens; compleet; tijdig), het formaat waarin ze beschikbaar worden gesteld (ongestructureerd versus het gebruik van open standaarden waardoor anderen de gegevens vrij kunnen hergebruiken; gebruikte taal) en hun toegankelijkheid (de kosten en procedures verbonden aan het bekomen van de gegevens; toelatingen voor het gebruik van de gegevens). Het aanbieden van open data van verschillende bronnen aan gebruikers via internetgebaseerde of mobiele applicaties kan grote gevolgen hebben voor humanitaire hulpverlening en ontwikkelingssamenwerking. Lokale gemeenschappen kunnen zowel verstrekker als gebruiker van informatie zijn. Gebruikers kunnen ook helpen om de kwaliteit van de gegevens te valideren en verbeteren.

24. Het promoten van open data over het weer, het klimaat en grensoverschrijdende waterwegen is bijvoorbeeld van cruciaal belang om de klimaatverandering aan te pakken, het beheer van natuurlijke hulpbronnen te verbeteren en de landbouw te ondersteunen (Wereldbank, 2016). Open data kunnen ook nuttig zijn voor onder andere rampenrisicovermindering, goed bestuur (bv. financiële transparantie, verantwoordingsplicht, parlementaire openheid) en het verhogen van de economische productiviteit (Third international Open Data conference, 2015).

25. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal investeren om de gegevens die belangrijk zijn voor ontwikkeling meer 'open' te maken, alsook toegankelijk voor nationale en lokale actoren en belanghebbenden (of, vanuit een mensenrechtenbenadering: duty-bearers en rights-holders) in de partnerlanden. Dit vereist het sluiten van partnerschappen om toegang te krijgen tot gegevensbronnen; het ontwikkelen van systemen en applicaties die deze gegevens naar de gebruikers brengen; het ontwikkelen van vaardigheden en competenties om open data te beheren; en het helpen van regeringen bij het uittekenen van een beleid voor open data. Open data kunnen ook een hefboom zijn voor academische samenwerking en gezamenlijk onderzoek met lokale universiteiten van de partnerlanden.

III.2. Digitalisering voor inclusieve samenlevingen

26. Het Wereld Ontwikkelingsrapport 2016: "Digital Dividends" stelt dat de voordelen van digitalisering niet in gelijke mate verdeeld noch vanzelfsprekend zijn. Daarom leidt de digitale revolutie vaak zelfs tot grotere ongelijkheid en uitsluiting in de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Maar digitale technologieën kunnen ook essentieel zijn voor humanitaire en ontwikkelingsactoren om kloven te dichten en een meer inclusieve en samenhangende samenleving te bevorderen.

27. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal daarom focussen op het gebruik van digitale technologieën voor een betere integratie. Dit is geheel in lijn met het principe om 'niemand achter te laten' van Agenda 2030. Het verwijst naar de inclusie en emancipatie van benadeelde groepen, zoals vrouwen, werkloze jongeren, etnische minderheden, afgelegen bevolkingen, ouderen, armen, ongeletterden en anderen, afhankelijk van de specifieke lokale situatie. Het is ook in lijn met de mensenrechtenbenadering van ontwikkeling. Het doel is om inclusieve samenlevingen te creëren waarin iedereen toegang heeft tot basisdiensten en actief kan deelnemen aan het politieke, economische en culturele leven. Dit zal de sociale cohesie en weerbaarheid vergroten en helpen tegen de fragiele¹⁰ situaties waarin veel van onze partnerlanden verkeren.

¹⁰ Zie ook de Strategienota "Fragiele Situaties".

28. Dankzij digitale technologieën kan integratie op twee verschillende manieren bevorderd worden:

- 'Multiplier' (vermenigvuldiger): gebruik hulpmiddelen die de toegang tot de technologieën en dus het aantal begunstigden van de interventie maximaliseren.
- 'Threshold' (drempel): gebruik hulpmiddelen om de drempel voor toegang te verlagen tot kwetsbare groepen die anders op belemmeringen stuiten.

Om de toegang uit te breiden of de drempel voor toegang te verlagen, moeten de digitale hulpmiddelen aangepast worden aan de specifieke lokale context. In een aantal ontwikkelingslanden is 3G- of 4G-connectiviteit bijvoorbeeld belangrijker dan glasvezelverbindingen, die grote investeringen vereisen en niet beschikbaar zijn voor de lagere middenklasse en al helemaal niet voor het grootste deel van de bevolking. Het is ook noodzakelijk om digitale content en gebruik begrijpelijk en relevant te maken voor gebruikers die niet zo geletterd zijn (Ranger et al. 2015), om nieuwe factoren van uitsluiting te vermijden.

29. De specifieke soorten integratie die de Belgische ontwikkelingssamenwerking zal stimuleren door het gebruik van digitale technologie worden hierna beschreven. Ze zijn wederzijds versterkend en dragen bij tot een meer inclusieve samenleving.

Zie ook de Strategienota "Fragiele Situaties".

Democratische integratie

30. Binnen een mensenrechtenbenadering van ontwikkeling en humanitaire hulpverlening staan mensen in het middelpunt van onze aandacht. Accurate informatie over burgers is daarom een basisvereiste. Wanneer het bestaan van burgers niet bekend en niet gedocumenteerd is, kunnen hun rechten niet gewaarborgd worden. Het Wereld Ontwikkelingsrapport 2016 geeft aan dat digitale technologie kan helpen om bevolkingsregisters aan te leggen (bv. geboorteregistratie per sms) en mensen digitale identiteitsdocumenten te geven. "Een gebrek aan identiteit vormt een belemmering voor armen om hun fundamentele democratische en mensenrechten uit te oefenen." (Wereldbank, 2016, p.17)

31. Digitale technologie kan ook helpen om electorale verantwoordelijkheid te vergroten, omdat burgers in staat zullen zijn om stemprocedures op te volgen en geweld en intimidatie van kiezers te rapporteren. Dit zorgt er op zijn beurt voor dat meer mensen zullen gaan stemmen. (Wereldbank, 2016) Digitale technologie kan ook de verantwoordingsplicht in andere gebieden van openbaar bestuur verhogen, omdat burgers de middelen zullen hebben om de beslissingen van de regering tegen het licht te houden. De regering van haar kant zal de mogelijkheid hebben om burgers te laten deelnemen aan de besluitvorming. (UNCTAD, 2014) Dit is echter geen automatisch gegeven en digitale strategieën zullen gecombineerd moeten worden met een reëel engagement om de burgerparticipatie te vergroten en maatschappelijke organisaties een gunstig kader te schenken.

Satellietexploitant SES hielp bij de **verkiezingen van 2015 in Burkina Faso** door in heel het land 368 VSAT's (Very Small Aperture Terminals) te plaatsen. Dat maakte de verkiezingen elektronisch en transparant, en ze werden live uitgezonden op televisie.

32. Digitalisering zorgt ervoor dat sociale en politieke bewegingen sneller groeien, zoals bleek tijdens de Arabische lente van 2011. Tijd en afstand vormen niet langer een obstakel in een wereld van real-time informatie. Sociale en politieke bewegingen kunnen op korte tijd meer mensen bereiken. (Ross, 2015) Digitalisering is daarom een democratiserende motor en kan burgers een nieuw instrument geven om hun mening te uiten (bv. via e-petities, feedback/klachtenmechanismen voor een grotere verantwoordingsplicht) en beter geïnformeerd te zijn. Vooral jongeren lijken minder aangetrokken tot de traditionele politieke en maatschappelijke structuren en verkiezen digitale communicatie. Dit leidt tot nieuwe bewegingen voor verandering en instellingen moeten daarvoor openstaan.

33. Om mee te zorgen voor een bredere democratische integratie zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking daarom digitalisering en de beschikbare Belgische expertise op dat vlak (bv. bij FEDICT¹¹) inzetten tijdens het ondersteunen van nationale registratie- en identificatieprocessen. Ter ondersteuning van eGovernment-strategieën zal het gebruik van digitale technologieën worden gestimuleerd wanneer het de publieke verantwoordingsplicht en de burgerparticipatie ten goede komt.

¹¹ Federale Overheidsdienst voor Informatie- en Communicatietechnologie

Financiële en economische integratie

34. Het digitaliseren van betalingen (mobiel geld, e-vouchers, enz.) levert ontwikkelingslanden een aantal duidelijke voordelen op. Digitale betalingen gebeuren sneller, efficiënter en goedkoper. Lagere transactiekosten zorgen ervoor dat de armsten toegang krijgen tot de markt en dat de markt voor geldoverdrachten wordt uitgebreid¹². Digitale betalingen zijn transparanter en veiliger, omdat ze eenvoudiger op te volgen zijn. Dit verkleint het risico op corruptie en cashgerelateerde criminaliteit (diefstal, omkoping, ...). (Faye & Niehaus, 2015; Better Than Cash Alliance, 2015) Financiële inclusie stimuleert ook het mobiliseren van binnenlandse middelen.

35. Wanneer ze beschikbaar zijn voor iedereen, vergroten digitale financiële diensten ook sociale bescherming (snelle geldtransfers, spaargeld, verzekeringen, kredietdiensten), bevorderen inclusieve groei en verkleinen inkomensongelijkheid. In de meeste ontwikkelingslanden is de meerderheid van de bevolking bankloos. De mensen verkiezen informele diensten boven officiële en wie toch een rekening heeft, gebruikt die enkel voor zijn loon. In landelijke gebieden is het nog slechter gesteld, wegens de kosten voor formele dienstverlening en de afstand naar stedelijke centra. Als gevolg daarvan hebben de meeste kleine boeren onvoldoende financiële middelen om te investeren in hun boerderijen of zaken, de productiviteit te verhogen, risico's te beheren/schokken op te vangen (bv. onverwachte medische kosten) en op de markt te geraken. Vrouwen zijn vaker het slachtoffer van deze financiële uitsluiting dan mannen en zullen dus sneller gebruikmaken van mobiele diensten. (Martin et al. 2016) We mogen vrouwen inderdaad niet zomaar zien als kwetsbare groep. Het zijn slimme en bekwame consumenten, die het potentieel hebben om marktinnovatie te stimuleren. Vrouwen maken vaak gebruik van informele producten of worden beperkt door het open en publieke karakter van traditionele cashdiensten. Digitale producten bieden vrouwen discrete, handige en vaak efficiëntere diensten die de marktontwikkeling voor digitale dienstverlening kunnen stimuleren. Dankzij digitale financiële diensten kunnen vrouwen de financiën van het huishouden bijvoorbeeld beter beheren en meer economische opportuniteiten creëren. (Better Than Cash Alliance, 2015)

¹² In Kenia zijn de kosten voor het overmaken van geld met bijna 90 procent gedaald na de introductie van M-Pesa, een digitaal betaalsysteem dat een bijkomende bron van inkomsten is geworden voor meer dan 80.000 gebruikers. (Wereldbank, 2016)

Het Syngenta Kilimo Salame (Safe Farming) project in Kenia en Rwanda monitort gebeurtenissen in de landbouw en meteorologische data en bevordert contacten met het verzekeringswezen om een veiligheidsnet te creëren voor landbouwers, en landbouwinvesteringen en betere levensomstandigheden te stimuleren. M-Pesa houdt verzekeringspremies betaalbaar, waardoor kleine landbouwers commercieel rendabeler worden (ITU & Cisco, 2016). Dat is interessant, omdat het helpt het schadebehandelingsproces te automatiseren, wat een financieel gunstig kader creëert voor kleine ondernemingen.

36. Digitale technologieën zoals sms en apps voor mobiele telefoons zijn nieuwe hulpmiddelen om economische informatie te verspreiden en arme en geïsoleerde mensen zelfredzaam te maken in een meer inclusief economisch ontwikkelingsproces. Er zijn verschillende voorbeelden in de landbouwsector, zoals blijkt uit onderstaande kadertekst. Door verbeterde inventarisatie is het ook mogelijk om land- en eigendomsregistratiediensten op maat van de armsten te leveren, wat hen helpt om belangrijke activa zeker te stellen, die ze kunnen gebruiken als zekerheid voor financiële transacties om toegang tot kredieten te krijgen en dus nieuwe ondernemingen op te starten en jobs te creëren.

iCow in Kenia is een applicatie ontwikkeld door Su Kahumbu, een landbouwer en ingenieur die deze app heeft gebouwd om het leven van een boer eenvoudiger te maken en zijn economische winst te vergroten. iCow werkt via tekstberichten op gsm's: boeren kunnen gegevens over hun koeien ingeven, zoeken of er een dierenarts in de buurt is of opzoeken wat de waarde van koeien of melk op de lokale markt is. Zo moeten de boeren geen halve dag stappen om een goede koper te vinden. Zie ook icow.co.ke (Ross, 2015)

37. De automatisering van processen en de snelle evolutie van de technologie zorgen er ook voor dat sommige mensen niet kunnen volgen en hun job verliezen. (Wladawsky-Berger, 2015) Maar technologie zorgt ook voor de creatie van nieuw jobs en schept nieuwe mogelijkheden voor ondernemerschap. Dit onderstreept het belang om economische integratie als doel te stellen en begunstigden de nodige ondersteuning te geven (bv. ontwikkeling van vaardigheden, starterscentra en andere steun voor start-ups, jobbeurzen, enz.) tijdens de ontwrichtende transformatie van hun economie¹³.

¹³ Zie ook §77 (p. 44).

Gelijke toegang tot goede basisdiensten

38. Dankzij digitale technologieën kunnen gemeenschappen met lage inkomens en gemeenschappen die 'op weg' zijn (bv. vluchtelingen) toegang krijgen tot degelijke basisbehoeften en -diensten zoals voedsel, gezondheidszorg, onderwijs, water, elektriciteit, sociale bescherming, humanitaire hulpverlening en andere private of overheidsdiensten. Aan de aanbodzijde zijn deze instrumenten krachtige hefboomen om de kwaliteit te verbeteren door middel van bijvoorbeeld digitale beheersystemen, inclusief een transparantere mobilisatie van middelen, financieel en vermogensbeheer, toegang op afstand tot hoogwaardige expertise en middelen (zoals diagnoses van medische experts en kwaliteitsvol onderwijsmateriaal en pedagogische hulpmiddelen). Door de vraag naar en het effectief gebruik van diensten beter in kaart te brengen, bijvoorbeeld met geografische informatiesystemen, kunnen we gericht investeren in de voorziening van basisbehoeften en -diensten. Daarnaast kunnen gebruikers met feedbacksystemen de kwaliteit van de diensten beoordelen. Deze informatie kan gebruikt worden in het kader van een resultaatgericht financieringssysteem en uiteindelijk leiden tot een grotere tevredenheid en betere bescherming van de gebruiker.

Het **Citizen Monitoring System (CMS)** is een tool die het BTC heeft ingevoerd in het kader van het Rwanda Decentralization Support Program voor het beheer van klachten van burgers over infrastructuur en sociale bescherming. Burgers kunnen telefonisch of per e-mail problemen melden en alle klachten worden opgeslagen in een gecentraliseerd systeem beheerd door het Local Administrative Entities Development Agency (LODA) en de districten. Elk district is verantwoordelijk voor de problemen op zijn grondgebied. Het LODA houdt enkel toezicht en zorgt ervoor dat de districten de problemen effectief aanpakken en geen achterstand oplopen. Het gebruik van CMS zal de burgerparticipatie vergroten en de overheid helpen bij het beheer van de infrastructuur, aangezien problemen met de infrastructuur sneller bekend zullen zijn (bv. als er een grote put in de weg is, is het de verantwoordelijkheid van de burgers om dat te melden, en van de overheid om de weg te herstellen).

39. Gebruikers van sociale diensten voorzien van digitale hulpmiddelen kan ook leiden tot een grotere betrokkenheid van burgers en tot vormen van e-samenwerking waarbij burgers overheidsgoederen en -diensten coproduceren door middel van technologie (bv. interactief in kaart brengen van de gemeenschap) (UNCTAD, 2014). 'Menselijke

sensoren' en 'collectieve intelligentie' zijn andere voorbeelden van hoe netwerken van mensen, zowel lokaal als op afstand, verbonden kunnen worden door middel van digitale communicatiemiddelen en kunnen helpen bij de identificatie van innovatieve en duurzame oplossingen voor specifieke problemen in de basisdienstverlening. Deze nieuwe netwerken vergroten de verantwoordingsplicht en transparantie en zorgen ervoor dat de invoering van het programma in real-time kan worden opgevolgd. Belangrijke kenmerken van deze netwerken zijn dat ze toegankelijk zijn voor iedereen en dat deelnemers zelf bepalen in hoeverre ze bijdragen. (Edgeryders¹⁴) Dankzij digitalisering kunnen bestaande maatschappelijke organisaties, vakverenigingen en bewegingen ook makkelijker communiceren met hun leden.

40. Door het gebruik van sensoren creëren digitale technologieën ook nieuwe mogelijkheden om basisdiensten zoals water en elektriciteit vanop afstand te verlenen, als een kosteneffectieve oplossing om mensen in geïsoleerde gebieden te bereiken. Gebruikers kunnen voor deze voorzieningen ook betalen volgens een 'pay-as-you-go'-systeem (bv. door middel van vooruitbetaalde waterautomaten). Dit helpt om diensten toegankelijker te maken in arme gemeenschappen.

In het kader van het **Renewable Energy for Rural Development**-programma van het BTC in Mozambique werden honderden off-grid zonne-energiesystemen geplaatst op maatschappelijke infrastructuur zoals gezondheidscentra, scholen en administratieve gebouwen. In nauwe samenwerking met de Belgium Campus in Zuid-Afrika werd een goedkoop generiek monitoringsysteem ontwikkeld, dat vitale systeemp parameters via een gsm-netwerk naar een centrale beheereenheid stuurt, vanwaar teams in het veld kostenefficiënt uitgezonden kunnen worden. Gebruikers kunnen ook vanop afstand bijstand krijgen, wat veel problemen kan oplossen voor haast geen geld. Het onderzoeksproject loopt nog. In een volgende fase zal het worden opgeschaald en uitgebreid naar andere toepassingen, zoals watersystemen.

41. Toepassingen voor e-government en m-government zorgen voor snellere en goedkopere toegang tot overheidsdiensten, verbeteren de consistentie en de tevredenheid van de burger, en dringen corrupte betalingen sterk terug.

¹⁴ Gebaseerd op uitwisselingen met hun Founding Director en CEO, Mevr. Nadia EL-Imam. Zie ook <https://edgeryders.eu/>

(UNCTAD, 2014) Aangezien veel partnerlanden een proces van snelle verstedelijking doorlopen, legt digitalisering in een stedelijke context ook mee de bouwstenen voor – op lange termijn – het concept van ‘smart cities’. In ‘smart cities’ verbetert digitalisering de kwaliteit, uitvoering en interactiviteit van stadsdiensten, om kosten en het verbruik van hulpbronnen te beperken en het contact tussen burgers en overheid te verbeteren. Het vormt een topprioriteit in de reactie op klimaatverandering.

eGhana is de naam die werd gegeven aan de “digitale reïncarnatie” van Ghana’s overheid. Het project is erop gericht de efficiëntie en dekkingsgraad van de openbare dienstverlening te verbeteren door het gebruik van moderne technologieën, met name door het verbeteren van twee online portalen die recent door de Ghanese overheid werden gelanceerd: Government of Ghana On-line Services Portal en het Ghana e-Payment Platform (GEPP).

Verwacht wordt dat deze online platformen het gebruik van papieren aanvraagformulieren sterk zal terugdringen en de lange wachtrijen aan de ministeries, departementen en agentschappen zal inkorten door diensten via het internet te verlenen, zoals het betalen van belastingen of het aanvragen van een paspoort.

Andere voordelen zijn onder meer: een verbeterde mobilisatie van middelen, een versterkte economie door een directe overdracht van middelen, en minder administratieve kosten van de instellingen¹⁵.

III.3. Digitalisering voor inclusieve en duurzame economische groei

42. Digitalisering wordt erkend als krachtige motor voor het creëren van jobs, groei en welvaart, ook in ontwikkelingslanden (Wereldbank, 2016). In lijn met zijn beleidsprioriteit om duurzame economische groei te bevorderen, zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking bewust interventies ondersteunen die digitalisering inzetten als motor om (zelfstandige) werkgelegenheid te creëren en maatschappelijk verantwoord ondernemen te stimuleren. Lokale digitale ecosystemen moeten versterkt worden door vaardigheidstraining, technologie- of starterscentra en startkapitaal.

¹⁵ Bron: <https://blogs.worldbank.org/governance/expect-no-lines-front-digital-counters>

Er is een nieuw model van intensieve technologie-opleiding ontstaan: **coding bootcamps**. Bootcamps zijn doelmatige opleidingscentra die specifieke technische vaardigheden aanleren (van coderen tot digitale marketing) door middel van intensieve snelcursussen met een sterke focus op de professionele carrière. De bootcamp-benadering, die aan de basis ligt van de kortlopende opleidingsprogramma's voor technologische vaardigheden, behandelt alle drie de facetten van het probleem van de vaardigheidskloof. Om te beginnen ligt de focus op snelle opleiding - 9-12 weken, waarna afgestudeerden klaar zijn voor een job in de sector. Verder is het gericht op toegepaste vaardigheden - van digitale marketing tot programmeren. Tot slot ligt de nadruk vooral op het klaar zijn voor een carrière ('career readiness'), aangezien bootcamps vaak ontstaan als antwoord op de noden van de arbeidsmarkt. Sommige werken ook rond zachte vaardigheden, zoals deelnemers voorbereiden op sollicitatiegesprekken door middel van loopbaanbegeleiding en door hen te helpen professionele portfolio's op te stellen. (Paradi-Guilford and Khomyn, 2016)

43. Dit houdt in: bruggen slaan tussen de werkwereld en opleidingscentra, zodat vaardigheden afgestemd kunnen worden op de marktbehoeften, en digitalisering gebruiken om de arbeidsmarkt toegankelijker te maken voor werkzoekenden (bv. tools om werkzoekenden te koppelen aan de meest geschikte mogelijkheden; betere gegevens op arbeidsmarkten). Het houdt ook in: de ontwikkeling van de lokale privésector ondersteunen wanneer digitalisering leidt tot het creëren van meer en betere jobs, in lijn met het bestaande Belgische beleid om waardig werk te promoten.

Het afgelopen decennium hebben het BTC en andere Belgische publieke en private ontwikkelingsactoren het door de VUB gesteunde OpenClinic GA ziekenhuisinformatiebeheersysteem ingevoerd in meer dan 60 Sub-Saharaanse ziekenhuizen. In elk van deze medische faciliteiten is ten minste 1 lokale IT-professional opgeleid door de Belgische implementatiepartners om het systeem te beheren en first level gebruikersassistentie te bieden. Veel van deze **IT-professionals hebben deze nieuw aangeleerde vaardigheden gebruikt om hun eigen kleine bedrijf op te starten** en extra personeel aan te nemen en op te leiden, en vandaag bieden zij lokale medische faciliteiten continu technische ondersteuning aan. Dat is het geval in Mali, de Republiek Congo, DRC, Rwanda, Burundi en Kenia.

IV. Principes

44. Een aantal internationale organisaties hebben 9 principes voor digitale ontwikkeling (digitalprinciples.org) vastgelegd, met name:

1. Ontwerp met de gebruiker
2. Begrijp het bestaande ecosysteem
3. Ontwerp voor schaalvergroting
4. Bouw voor duurzaamheid
5. Werk datagestuurd
6. Gebruik open standaarden, open data, open source, en open innovatie
7. Hergebruik en verbeter
8. Hecht belang aan privacy & veiligheid¹⁶
9. Ga voor samenwerking

45. Deze strategienota onderschrijft bovenstaande principes en benadrukt daarnaast de nood aan een grondige **kosten-batenanalyse**. Digitalisering lijkt vaak niet duur (sociale media zijn snel doorgebroken doordat voor het creëren van accounts alleen maar tijd en energie nodig was), maar er zijn een aantal verborgen kosten, zoals serverkosten, veiligheidsmaatregelen, werkuren, de privacy van de begunstigde... Digitalisering kan ook bestaande inkomstenstromen aantasten. Een museum dat zijn collectie online plaatst, kan bijvoorbeeld een aantal betalende bezoekers verliezen. (Bernholz, 2015)

46. Een ander belangrijk, overkoepelend principe bij een D4D-benadering is dat men de **noodzakelijke offline strategieën niet mag negeren**. Digitalisering is geen wondermiddel dat alle problemen in zijn eentje zal oplossen. Het is een belangrijk instrument in onze gereedschapskist, maar het maakt sommige andere instrumenten niet minder belangrijk. Zo mag men bijvoorbeeld "niet de offline mobilisatie van maatschappelijke actie onderschatten: een feedbacksysteem via sms over problemen met de watervoorziening in landelijk Tanzania genereerde in de eerste zes maanden slechts 53 berichten en werd later stopgezet. Politieke participatie van de armen blijft zeldzaam." (Wereldbank, 2016, p.24)

¹⁶ United Nations Global Pulse ontwikkelde en implementeerde principes voor de privacy en bescherming van gegevens en richtte de Data Privacy Advisory Group op: www.unglobalpulse.org/privacy

V. Operationele aspecten

V.1. Bouwstenen

47. Er zijn een aantal basisvoorwaarden verbonden aan het gebruik van digitale technologieën. De lokale context kan op dit vlak sterk verschillen. Daarom is het belangrijk om voor het opzetten van een ontwikkelingsinterventie te vertrekken van de specifieke lokale context en beschikbare capaciteiten. Waar essentiële capaciteiten en connectiviteit ontbreken – wat vaak het geval is in de minst ontwikkelde landen - moeten coalities gevormd worden met andere actoren die daarin kunnen voorzien (bv. instellingen voor ontwikkelingsfinanciering, multilaterale donoren, privébedrijven) of moeten deze componenten geïntegreerd worden in de interventie. Het belang van deze basisvoorwaarden betekent ook dat interventies realistische ambities moeten nastreven.

Energie

48. Digitale oplossingen hebben elektriciteit nodig. Batterijen kunnen verschillende toestellen een tijd van energie voorzien, maar moeten na verloop van tijd opgeladen (of vervangen) worden en af en toe aangesloten worden op een stroombron. Elektrische stroom is niet overal voorhanden, iets waar rekening mee gehouden moet worden bij het opzetten van een ontwikkelingsinterventie. Er zijn lokale oplossingen die een beperkte hoeveelheid stroom leveren en nodig kunnen zijn voor een digitale interventie. Zoals eerder vermeld, kunnen digitale oplossingen helpen bij het leveren van stroom, zoals het monitoren van off-grid zonne-energiesystemen via sms om betaalbare elektriciteit te leveren aan gezinnen met een lager inkomen (ITU & Cisco, 2016, p.29)

Een WSM-project (Belgische ngo Wereldsolidariteit/Solidarité Mondiale) in samenwerking met het ACV (Algemeen Christelijk Vakverbond) hielp een **vrouwengroep in Benin bij het installeren van zonnepanelen** die stroom leveren voor hun koelininstallatie voor de verwerking van maniok. Het stelde de vrouwen bovendien in staat om hun gsm's op te laden. Dankzij mobiele communicatie konden de vrouwen bijvoorbeeld ook weten wanneer ze geen lange reis moesten ondernemen, omdat er een overaanbod op de markt was. Nu weten ze dat met een eenvoudige sms. (11.11.11 Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging)

ICT-infrastructuur

49. Digitale oplossingen zijn uiteraard afhankelijk van een bepaalde graad van connectiviteit en de aanwezigheid van standaard ICT-apparatuur. Aan nieuwe apparatuur zijn risico's verbonden (beperkte lokale capaciteit om de apparatuur te gebruiken, onderhouden en vernieuwen), waardoor het wenselijk is om, waar mogelijk, de beschikbare technologie te gebruiken, vooral technologie die gebruikt wordt door enkele van de meest kwetsbare bevolkingsgroepen. Niet alle partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking beschikken over breedband internetverbindingen, maar gsm-netwerken zijn er meestal wel en breiden nog uit. Daardoor kan er gewerkt worden met sms'en, gsm-oproepen of eenvoudige applicaties die 2 of 3G gebruiken. Voor bepaalde applicaties zal een grotere bandbreedte nodig zijn (bv. voor e-learning of e-health), en dus moet er gezocht worden naar nieuwe manieren om verbinding te maken, bijvoorbeeld door bestaande satellietinfrastructuur te combineren met mobiele en Wi-Fi-oplossingen¹⁷. Er moet niet altijd een constante verbinding zijn, iets wat per geval bekeken moet worden. Er zijn voorbeelden van gebruikers die gegevens invoeren op hun gsm, maar ze pas versturen wanneer ze verbinding kunnen maken met een netwerk. Soms kan men ook in connectiviteit voorzien met eenvoudige technische oplossingen, zoals het gebruik van Whitespace (zie kader hieronder).

Whitespace gebruiken voor Wi-Fi op het platteland: door technische vereisten, maar ook door technische veranderingen zoals digitale televisie, is er heel wat ongebruikt radiospectrum. Dit ongebruikte spectrum kan gebruikt worden voor breedbandinternettoegang in landelijke gebieden, door experimenten met opkomende technologieën zoals whitespace te faciliteren. De Whitespace-stations kunnen draaien op zonne-energie. (UNCTAD, 2014)

50. Het Wereld Ontwikkelingsrapport benadrukt wel dat, om ten volle te profiteren van de voordelen van digitale technologie, de beschikbaarheid van breedbandinfrastructuur voor betaalbare en algemene internettoegang uiteindelijk nodig zal zijn. Deze infrastructuur bevat twee afzonderlijke lagen die aanwezig moeten zijn: de connectiviteitslaag (ruggengraatnetwerken, toegangsnetwerken, Internet exchange points), en de laag van de digitale platformen (gegevenscentra en cloudsystemen, portalen en platformen voor de interoperabiliteit van diensten, infrastructuur voor cyberbeveiliging, enz.). (Wereldbank, 2016)

¹⁷ Zoals bijvoorbeeld hotspots voor breedbandverbinding op openbare plaatsen in dorpen, om via het internet informatie uit te wisselen over landbouw, gezondheid en onderwijs.

Vaardigheden en expertise

51. Even belangrijk als ICT-infrastructuur en energie zijn de menselijke vaardigheden die nodig zijn om de beschikbare technologie te gebruiken. Naast specifieke ICT-vaardigheden gaat het onder meer om talen, geletterdheid, analytische vaardigheden, enz. Als de technologie eenvoudig is, zal het niet te moeilijk zijn om te helpen bij de ontwikkeling van de nodige vaardigheden. Maar als niet iedereen over deze vaardigheden beschikt, moet erop toegezien worden dat digitalisering geen nieuwe factor van uitsluiting wordt. Dit kan met name het geval zijn voor ouderen of ongeletterden, voor wie de kans kleiner is dat ze deze nieuwe vaardigheden zullen ontwikkelen. Omdat vrouwen twee derde van de ongeletterden in de wereld vertegenwoordigen, blijft het essentieel om bijzondere aandacht te schenken aan hun ontwikkeling van vaardigheden. Een andere reden hiervoor is dat meisjes en vrouwen nog altijd ondervertegenwoordigd zijn in de STEM¹⁸-gerelateerde onderwijsprogramma's.

52. In het geval van meer geavanceerde vaardigheden, zoals gegevenswetenschap, gebeurt het vaak dat de opgeleide mensen deze waardevolle vaardigheden in andere omgevingen of voor andere werkgevers gaan gebruiken. Zo'n 'braindrain' (kennisvlucht) maakt dat capaciteitsontwikkeling en bijscholing nodig blijft. De snelle evolutie van informatietechnologie en haar applicaties is nog een reden waarom digitale capaciteitsopbouw een continu proces moet zijn. Daarom moet er, om een duurzame impact te garanderen, rekening gehouden worden met de behoefte aan scholing en opleiding op lange termijn in nauwe samenwerking met lokale onderwijsstructuren (zie ook hieronder).

In Burundi heeft het BTC een project lopen rond **opleidingen in Applied Health Informatics (Toegepaste Zorginformatica) aan het National Institute for Public Health**, in nauwe samenwerking met Belgische universiteiten (VUB en ULB) en andere Belgische niet-academische ontwikkelingsactoren. Deze opleidingen zijn postacademische specialisaties in e-health voor verpleegkundigen, dokters, paramedische technici en computerspecialisten en worden beschouwd als een hefboom om de capaciteit van e-health binnen de gemeenschap van de gezondheidszorg te vergroten.

¹⁸ STEM staat voor Science, Technology, Engineering, en Mathematics (Wetenschap, Technologie, Engineering en Wiskunde).

53. Afhankelijk van de context kan digitalisering nieuwe mogelijkheden creëren om de ontwikkeling van vaardigheden te bevorderen, bv. aan de hand van e-learning en blended learning. Dit wordt al toegepast in de interventies van verschillende actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, die de kracht van het leren op afstand gebruiken om het beroeps- en technisch onderwijs en levenslange leerprogramma's te verbeteren, en zal ook verder worden gestimuleerd. Digitalisering bevordert ook internationale samenwerking tussen universiteiten, wat kan helpen om de bestaande wetenschapskloof te overbruggen.

Goed bestuur en leiderschap

54. Goed bestuur is een belangrijke voorwaarde voor elke ontwikkelingsinterventie. Beleidslijnen en richtlijnen die conflict voorkomen, mensen zelfredzaam maken, een gunstig ondernemingsklimaat creëren, verstandig gebruik van schaarse hulpbronnen stimuleren, het algemeen belang beschermen, zoals een goede natuurlijke omgeving, enz. hebben zeker een grote impact op de langetermijnvoordelen van een ontwikkelingsinterventie en dat geldt ook voor D4D.

55. Daarnaast vereisen nieuwe technologieën nieuwe capaciteiten op het vlak van bestuur. De belangrijkste conclusies van het Wereld Ontwikkelingsrapport 2016 stelden dat goede regelgeving (bv. een coherent kader om connectiviteit uit te breiden) en verantwoordelijke instellingen bepalende factoren zijn om digitale dividenden naar ontwikkelingslanden te brengen. D4D heeft vooral behoefte aan degelijk bestuur voor het beheren en verwerken van gegevens.

56. Men moet zich ook bewust zijn van de mogelijke spanning tussen governance en innovatie. Innovatie kan zeer verstorend zijn en leiden tot inbreuken op bestaande normen en belangen. Er moet een zekere mate van tolerantie zijn om nieuwe modellen te bestuderen en een bereidheid om de regelgeving aan te passen wanneer die modellen nuttig blijken te zijn.

Hulpmiddelen

57. Zoals aanbevolen door Chang (2015) zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking niet focussen op sectorspecifieke hulpmiddelen, maar meer aandacht besteden aan platformen en technologie die in verschillende sectoren kunnen worden toegepast. In Oeganda werd een sms-platform voor gegevensverzameling bijvoorbeeld gebruikt in zowel gezondheidsprojecten als onderwijsinitiatieven. De slaagkansen van interventies zijn

vaak ook groter als applicaties worden gebruikt die de begunstigen al gebruiken in hun dagelijkse leven.

58. Hieronder staat een onvolledig overzicht van gemeenschappelijke platformen of hulpmiddelen die nuttig kunnen zijn voor het uitvoeren van de hierboven vermelde prioriteiten van deze strategienota:

- **Digitale identiteit:** elektronische identificatiesystemen zijn doelmatige platformen geworden voor het verrichten van banktransacties, stemmen, betalen van rekeningen, enz. (Wereldbank, 2016)
- **Mobiel geld** wordt gebruikt voor zaken als het overmaken van geld tussen personen of naar spaarrekeningen, het betalen voor energie of gezondheidszorg, enz. waardoor mensen een financieel track-record hebben en in aanmerking komen voor krediet- en verzekeringsdiensten.
- **Application program interface (API):** een reeks routines, protocollen en tools voor het bouwen van softwareapplicaties en het faciliteren van gegevensuitwisseling.
- **Sociale Media:** essentieel platform voor het verspreiden van informatie tijdens natuurrampen en noodgevallen, en voor het stimuleren van politieke mobilisatie en sociale verandering. (Wereldbank, 2016)
- **Sensoren:** afzonderlijke sensoren of sensoren die geïntegreerd zijn in objecten maken het Internet der Dingen mogelijk, wat verwijst naar objecten die verbonden zijn met het internet (UNCTAD, 2014) en gebruikt worden voor het monitoren op afstand van energievoorziening, onderhoudsbehoeften, afvalophaling, enz.

Met een efficiëntere afvalophaling kunnen vuilniswagens hun CO₂-uitstoot verminderen en kan afvalverwerking resulteren in betere recycling. **Enevo**-oprichter Pirkka Palomäki slaagde hierin dankzij sensoren die meten wanneer een container vol is (www.enevo.com).

- **Intelligente systemen:** gekoppelde systemen die kunnen reageren op de gegevens die ze verzameld hebben (UNCTAD, 2014)
- **Geografische informatiesystemen** kunnen diverse gegevens met een geografische referentie (bv. over natuurlijke hulpbronnen, basisdiensten) weergeven op een visuele kaart, wat cruciaal kan zijn voor monitoring op afstand, behoefte/resultaatgerichte financiering, enz.

- **Met open-source platformen en crowdsourcing** kunnen mensen van over de hele wereld ervaringen delen en samenwerken aan projecten om op kortere tijd en voor minder geld betere resultaten te halen. (Annunziata, 2015)
- **Met sms-platformen and berichtenapplicaties** kunnen mensen informatie en advies geven over diverse onderwerpen.
- **Spraakherkenningssoftware** maakt interactieve gesproken communicatie mogelijk die cruciaal kan zijn voor het opleveren van meer gebruikersfeedback van ongeletterde belanghebbenden.
- **Drones** kunnen helpen om medische of andere hulpmiddelen naar afgelegen gebieden te brengen en om visuele informatie te verzamelen voor verschillende toepassingen.

WeFarm (wefarm.org) brengt boeren die geen internettoegang hebben met elkaar in contact. Met sms'en helpen zij elkaar om problemen op te lossen, zoals in geval van droogte of ziekte onder het vee. Volgens de Britse oprichter Kenny Ewan zijn al 52.000 boeren ingeschreven.

59. Bij het kiezen van een geschikt hulpmiddel is het uiteraard heel belangrijk om rekening te houden met de beperkingen van de lokale context (zie hoger bij 'basisvoorzieningen'). Niet alle hulpmiddelen kunnen overal ingezet worden. Waar de toegang tot het internet en smartphones bijvoorbeeld maar beperkt is, is het niet verstandig om veel gebruik te maken van sociale media. Wanneer de digitale hulpmiddelen of strategieën zeer innovatief zijn, is het belangrijk om ook een iteratieve aanpak te hanteren die flexibel genoeg is om mee te veranderen naarmate uitvoering en context evolueren.

V.2. Duurzaamheid

60. Net zo belangrijk als de basisvoorzieningen om een interventie uitvoerbaar te maken en de tools die verandering mogelijk maken is het inbouwen van componenten die ervoor zorgen dat de interventie een duurzame impact heeft. Deze duurzaamheid hangt sterk af van de lokale context en vereist een ad-hocbenadering. Hierna volgen enkele componenten waar met name D4D rekening mee moet houden.

Lokale eigendom en kennisoverdracht

61. Hoewel digitale technologie eenvoudig over grenzen kan worden gedeeld, is het belangrijk om lokale actoren nauw te betrekken als we willen dat ze deze technologie blijven gebruiken en beheren. Het is ook belangrijk om lokale en op maat gemaakte content te creëren om de digitale hulpmiddelen en applicaties relevanter te maken voor de lokale context. Wanneer er voor een dienst lokale medewerkers zijn, moeten die een billijke vergoeding krijgen die in overeenstemming is met de maatschappelijke normen om duurzaam te zijn.

62. Het moet duidelijk zijn wie de digitale systemen bezit die worden opgezet en wie verantwoordelijk is voor onderhoud en probleemoplossing. Gebruikers moeten weten hoe zij zulke problemen kunnen melden. Gedeelde modules van gemeenschapsbezit kunnen inspiratie geven. In elk geval moet voldoende aandacht geschonken worden aan de nodige ondersteuning van capaciteitsopbouw om duurzame lokale eigendom te garanderen.

63. Ook als de interventie niet samen met de lokale autoriteiten wordt gerealiseerd, is het belangrijk om hun 'buy-in' te hebben. Ze moeten het belang van de interventie en de digitale hulpmiddelen begrijpen om te vermijden dat ze contraproductieve maatregelen nemen. Een internetgebaseerde applicatie die je ontwikkelt, kan bijvoorbeeld nutteloos zijn als je van de autoriteiten geen internettoegang krijgt.

Gunstig kader voor de lokale D4D-ecosystemen

64. Digitale ecosystemen hebben beleidsinterventie en een solide regelgevend kader nodig om te bloeien en efficiënt te zijn. Investerings in ecosystemen zijn openbaar goed en trekken niet veel private investeringen aan. (UNCTAD, 2014) Het stimuleren en ondersteunen van bruisende digitale ecosystemen vereist ondersteuning voor technologische start-ups en starterscentra en beleidsmaatregelen die innovatie faciliteren, met respect voor bepalingen inzake sociale bescherming. Het gaat ook om het bevorderen van normen die interoperabiliteit faciliteren en schaalbare en kosteneffectieve oplossingen mogelijk maken. (ITU & Cisco, 2016)

“**Alliance for Affordable Internet** brengt publieke, private en non-profitsectoren samen om beleidsmaatregelen en regelgeving te creëren die internettoegang goedkoper maken. In minder dan een jaar heeft de Ghanese regering beloofd de invoerheffing op smartphones af te schaffen.” (Ranger et al. 2015)

65. Het is noodzakelijk om de kennisuitwisseling en coördinatie tussen donoren, programma's en eventuele andere ontwikkelaars van digitale hulpmiddelen te verbeteren. Dit kan gebeuren door platformen voor uitwisseling (Ranger et al. 2015) en interoperabele digitale systemen te gebruiken, in plaats van onafhankelijk van elkaar soortgelijke hulpmiddelen of systemen te ontwikkelen die niet compatibel zijn¹⁹. Kennisuitwisseling slaat ook op een collectief leerproces waarin duidelijk wordt wat werkt en wat niet, om een aanpak bij te sturen waar nodig en op termijn aan capaciteitsopbouw te doen.

Het BTC investeerde in Burundi en Senegal in de integratie van OpenClinic GA ziekenhuisinformatiesystemen met het nationale e-Health datawarehouse gebouwd op DHIS2 (District Health Information Software). Dankzij zulke oplossingen kunnen **geaggregeerde gegevens voor nationale beleidsvorming op het gebied van gezondheid** rechtstreeks uit klinische ziekenhuisdatabanken gehaald worden zonder de nood aan bijkomende hulpmiddelen (in papieren vorm) voor gegevensverzameling. Onlangs heeft de Malinese minister van Volksgezondheid bij zijn Burundese collega een officieel verzoek ingediend om de Burundese oplossing te mogen kopiëren naar Mali.

66. Het mooie aan digitalisering is dat delen of vermenigvuldigen (haast) geen bijkomende kosten met zich meebrengt. Samenwerking voorkomt dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden, en drukt bepaalde infrastructuur- en onderhoudskosten (zelfs in geval van een applicatie of online platform). Daarom moet altijd gestreefd worden naar gezamenlijk gebruik, om een betere en flexibelere waardepropositie te identificeren waarvan de kans groter is dat die een bepaalde omvang bereikt en economisch duurzaam wordt.

¹⁹ De grote hoeveelheid gezondheidsapplicaties in Oeganda moest in 2012 offline gehaald worden wegens een gebrek aan centrale coördinatie.

Ecologische duurzaamheid

67. Er is behoefte aan inzicht in de groeiende koolstofvoetafdruk van de ICT-sector zelf, maar ook van de mogelijkheden die de sector schept om de koolstofemissie in andere sectoren terug te dringen en het beheer van natuurlijke hulpbronnen te verbeteren met behulp van intelligente applicaties (bv. ICT-applicatie in klimaatslimme landbouw). Investerings in ICT-materiaal en -infrastructuur zullen uiteindelijk ook leiden tot meer e-waste, dat nood heeft aan strategieën voor recycling en verwijdering. Efficiënte recycling van e-waste kan gegarandeerd worden door bijvoorbeeld de recyclingcapaciteit en/of producentenverantwoordelijkheid uit te breiden. (UNCTAD, 2014)

V.3. Risico's

Haalbaarheidsrisico's

68. Men moet rekening houden met een aantal risico's die de haalbaarheid en doelmatigheid van een geplande interventie rechtstreeks bedreigen. Een interventie kan er perfect uitzien op papier en toch onmogelijk uit te voeren zijn.

Menselijke factoren

69. Technologie wordt gebruikt door mensen en menselijk gedrag kan een beperkende factor zijn, bijvoorbeeld omdat men terughoudend staat ten aanzien van nieuwe technologieën. (ITU & Cisco, 2016) Het Wereld Ontwikkelingsrapport 2016 spreekt van een "race tussen opleiding en technologie". Naast een gebrek aan vereiste vaardigheden en competenties, zoals hierboven vermeld, kunnen ook culturele factoren verhinderen dat bepaalde soorten informatie of technologie in bepaalde gemeenschappen worden gebruikt.

Financiële drempels

70. In sommige gemeenschappen met lage inkomens zijn de kosten voor het gebruik van digitale communicatiemiddelen wellicht de reden waarom ze niet vaker en door meer mensen worden gebruikt. Ontwikkelingsinterventies die dit soort middelen inzetten, moeten daarom kijken naar de verschillende mogelijkheden om deze beperkingen te elimineren.

Gegevenseigendom

71. Deepak Mishra constateerde dat er op het vlak van 'open data' moeizaam vooruitgang wordt geboekt. Grote telecom- en internetbedrijven die big data bezitten kunnen terughoudend zijn om data uit te wisselen uit angst om de privacy van de klant of het concurrentievermogen op het spel te zetten. (Wereldbank, 2016) Het zou ook kunnen dat overheidsbureaus voor statistiek ontwikkelingsdata strak in de hand houden en publicatie ervan onderwerpen aan strenge en tijdrovende goedkeuringsprocedures. De kwestie van gegevenseigendom en de vereiste voorwaarden om de gegevens toegankelijk te maken is daarom een belangrijke factor om rekening mee te houden. Eén succesvolle manier om commerciële big data zoals gsm-oproeplijsten te verkrijgen, is om als onderzoekers samen te werken met overheidsdiensten, zoals bijvoorbeeld regelgevende instanties (Njuguna & McSharry, 2016).

Onjuiste veronderstellingen

72. Interventies die gericht zijn op de levering van digitale apparatuur of andere verwante items, zijn soms gebaseerd op onjuiste veronderstellingen dat deze middelen logisch gezien gebruikt zullen worden voor ontwikkelingsdoeleinden. Ervaring heeft geleerd dat dit niet altijd het geval is. Zomaar gsm's uitdelen aan landbouwers is bijvoorbeeld geen garantie dat ze de toestellen zullen gebruiken om aan marktinformatie te komen. Interventies moeten daarom gebaseerd zijn op een sterke theorie van verandering en onrealistische veronderstellingen vermijden.

Onbedoelde gevolgen: het risico om schade te berokkenen

73. 'Do no harm' is een van de beginselen voor doeltreffende hulpverlening in fragiele situaties. Aangezien digitalisering een innovatief en verstorend ontwikkelingsproces op gang kan brengen, is er een bijzonder groot risico op onbedoelde gevolgen en is het belangrijk om de negatieve gevolgen te voorkomen of degelijk te beheren. We geven een onvolledig overzicht van enkele van die risico's.

Inperking van rechten

74. Digitalisering kan helpen om mensenrechten te bevorderen, maar kan ook negatieve gevolgen hebben voor bepaalde rechten. Dat geldt vooral voor de bescherming van de privacy, de vrijheid van meningsuiting en de intellectuele eigendomsrechten. (UNCTAD, 2014) De infrastructuur waarmee mensen informatie kunnen creëren, opslaan en delen, kan ook hun privacy en veiligheid in gevaar brengen. Dezelfde technieken kunnen aangewend worden voor grootschalige en doelgerichte controle door de regering, grote ICT-bedrijven of een partnerschap van de twee. Misbruik van deze technieken kan van de 'Informatiemaatschappij' een 'Controlemaatschappij' maken, aangezien identiteitsbeheersystemen verbeteren zonder evenveel nadruk op anonimiteit en eigendom van persoonlijke gegevens (ITU & Cisco, 2016, p.42). Naast controle kunnen regeringen digitale technologieën ook aanwenden om hun greep op de burgers te vergroten met andere middelen, zoals het verspreiden van propaganda, hacking en desinformatie. (UNCTAD, 2014) Regeringen kunnen mobiele communicatie en het internet ook beperken of uitschakelen om sociale mobilisatie te voorkomen. Het is belangrijk om te weten dat technologie de bestaande verantwoordingsrelatie tussen overheid en burgers veeleer zal versterken dan vervangen (Wereldbank, 2016)²⁰. Gegevens kunnen ook misbruikt worden door niet-overheidsactoren, met het oog op bijvoorbeeld landroof of gewelddadig conflict. Dit verklaart waarom digitalisering hand in hand moet gaan met de bevordering van mensenrechten, de rechtsstaat en het inrichten van instellingen, wetgeving, beleidslijnen en procedures die deze rechten garanderen en de privacy van mensen beschermen. Daarvoor moet ook geïnvesteerd worden in de ontwikkeling van vaardigheden voor gegevensbescherming.

Kwetsbaarheid voor cybercriminaliteit

75. Cybercriminaliteit omvat "misdrijven tegen vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van informatie en communicatie-infrastructuur"; "computergelateerde traditionele criminaliteit" (zoals illegale kapitaalstromen, fraude, kinderpornografie, mensenhandel, aanzetten tot geweld en terrorisme); "inhoudgerelateerde misdrijven"; "misdrijven met betrekking tot inbreuken op het auteursrecht en verwante rechten". Intensief internetgebruik vergroot de kwetsbaarheid voor zulke misdrijven. De kosten van cybercriminaliteit zijn economisch, politiek en maatschappelijk. (UNCTAD, 2014)

²⁰ Waar goed bestuur ontbreekt en het niet mogelijk is om de noodzakelijke institutionele capaciteit te vergroten, kan het nodig zijn om een beroep te doen op een vertrouwde derde partij voor een behoorlijk toezicht. Het DFID (Department for International Development) deed dit voor mobiele internationale geldtransfers naar Somalië om witwaspraktijken of steun aan terrorisme tegen te gaan.

Daarom is het belangrijk om de conventionele wetgeving inzake criminaliteit uit te breiden om ook van betrekking te zijn op online activiteiten en de hierboven vermelde nieuwe vormen van criminaliteit.

Marktverstoring

76. “Gevestigde handelsbelangen, onzekerheid omtrent de regelgeving en beperkte betwisting op digitale platformen kan leiden tot een schadelijke concentratie in veel sectoren” (Wereld Ontwikkelingsrapport 2016, p.5) en het ontstaan van info-monopolies, met het risico dat gegevens zich steeds meer in privéhanden bevinden en de toegang ertoe te duur wordt. Digitale technologieën kunnen de afhankelijkheid van bepaalde providers vergroten (UNCTAD, 2014) en bepaalde patenten op digitale applicaties kunnen erg duur zijn. Dit risico²¹ moet beheerst worden wanneer er samengewerkt wordt met privébedrijven en er moeten gelijke voorwaarden gelden voor de actoren.

77. Waarschijnlijk zullen er ook verstoringen zijn op de markt van de menselijke hulpbronnen. Nieuwe bedrijfsmodellen (bv. het Uber-verhaal) kunnen oudere uit de markt duwen, wat kan leiden tot ontslagen²² en eventueel sociale onrust. Het risico van een ‘braindrain’ hebben we eerder al aangehaald. Er is bijvoorbeeld een geografische concentratie van datawetenschappers in ontwikkelingslanden, zodat mensen met de nodige vaardigheden voor databeheer in ontwikkelingslanden verhuizen naar ontwikkelde landen (Institute of Development Studies, 2015). Bij het investeren in menselijk kapitaal is het daarom ook belangrijk om te zorgen voor stimulansen om deze capaciteiten lokaal of in eigen land te gebruiken.

Nieuwe factoren van uitsluiting

78. Ook al is de introductie van digitale hulpmiddelen specifiek gericht op een betere integratie in een bepaald gebied, toch kunnen ze ook nieuwe belemmeringen creëren en leiden tot uitsluiting in een ander gebied. Digitale ongeletterdheid kan leiden tot een groeiende kloof tussen begunstigen die de digitale hulpmiddelen in hun voordeel kunnen gebruiken en zij die daar niet toe in staat zijn. Dit bevestigt nogmaals de noodzaak om digitale interventies aan te vullen met offline strategieën die er mee voor zorgen dat niemand wordt achtergelaten.

21 Het Market Access Advisory Committee (MAAC) van de EU, waar België deel van uitmaakt, kan een interessante partner zijn voor kwesties in verband met marktbelemmeringen in de digitale sector.

22 Zie ook §37 (p. 26).

V.4. Partnerschappen

79. Partnerschappen zijn om twee redenen essentieel voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking. De eerste is de nood om samen te streven naar gemeenschappelijke D4D-prioriteiten, om een grote en duurzame impact te verzekeren. De tweede is om taken zo te verdelen dat alle partners zich kunnen richten op hun sterke punten en elkaar kunnen aanvullen als onderdeel van een gemeenschappelijke visie op ontwikkeling.

80. De actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking zijn onder andere het BTC²³, het Belgisch Ontwikkelingsagentschap, voor de uitvoering van de gouvernementele landenprogramma's; de BIO²⁴, de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden, voor investeringen in de privésector, en de actoren van de niet-gouvernementele samenwerking (Belgische maatschappelijke organisaties en institutionele actoren). De Belgische regering zal, samen met deze actoren en in het kader van hun mandaat en procedures, deze strategie inzake D4D uitvoeren. De volgende paragrafen verduidelijken de bijzondere aandacht die zal worden gegeven aan andere en bijkomende partnerschappen inzake D4D.

De Europese ontwikkelingssamenwerking

81. België en verschillende andere Europese lidstaten moedigen de Europese Commissie aan om D4D ook op te nemen als belangrijke beleidsprioriteit. De Europese ontwikkelingssamenwerking heeft een duidelijk comparatief voordeel om een gunstig beleidskader te bevorderen in de partnerlanden, waardoor het voor de privésector aantrekkelijker wordt om te investeren in D4D. België zal hen ook aanmoedigen om te blijven investeren in connectiviteitsinfrastructuur in gebieden waar de privésector afwezig is (d.w.z. de zogenaamde 'last mile coverage')²⁵. De Europese Commissie wordt ook gevraagd om digitalisering als transversale hefboom te integreren in hun sectorprogramma's.

82. De Europese Commissie heeft ook een belangrijke rol te spelen in het bevorderen van kennisuitwisseling en coördinatie betreffende D4D binnen de EU-instellingen, tussen lidstaten en partners zoals privébedrijven en maatschappelijke organisaties.

²³ Zie ook <http://www.btcctb.org/nl>

²⁴ Zie ook <http://www.bio-invest.be/nl.html>

²⁵ Dit komt overeen met doelstelling 9.C. van de SDG's, die stelt: 'In aanzienlijke mate de toegang verhogen tot informatie- en communicatietechnologie en streven naar het verschaffen van universele en betaalbare toegang tot internet in de minst ontwikkelde landen tegen 2020'.

Multilaterale partnerorganisaties

83. De multilaterale partnerorganisaties van België zijn allemaal op de een of andere manier bezig met D4D. Van digitalisering is duidelijk aangetoond dat het gebruikt kan worden als hefboom in zo goed als alle sectoren, of het nu gaat om landbouw en voedselzekerheid, gezondheid, onderwijs, sociale bescherming, bedrijfsontwikkeling, capaciteitsopbouw, belastingadministratie, migratie, vrouwenemancipatie, mensenrechten, milieu of andere sectoren. Deze partnerorganisaties bevinden zich in verschillende fases van hun strategisch ontwikkelingsproces rond D4D. België zal hen daarin aanmoedigen en kan informatie, suggesties en voorbeelden geven. België zal hen ook vragen om, als onderdeel van de regelmatige verslagleggingsmechanismen, informatie te verschaffen over de vooruitgang die ze op dat vlak boeken.

UN Women steunt **MediCapt**, een mobiele applicatie die wordt ontwikkeld in het kader van het Program on Sexual Violence in Conflict Zones van Physicians for Human Rights, om klinici te helpen efficiënter forensisch medisch bewijsmateriaal van seksueel geweld te verzamelen, documenteren en bewaren voor een betere lokale vervolging van deze misdrijven. Dit cruciale instrument zet een standaard medisch intakeformulier voor forensische documentatie om in een digitaal platform en combineert het met een beveiligde mobiele camera om eenvoudiger forensische foto's te nemen.

84. De Wereldbank is een belangrijke partner voor D4D, aangezien haar Wereld Ontwikkelingsrapport 2016 een stevige leidraad vormt. Door de omvang van haar programma's en investeringen kan de Wereldbank ook enkele fundamentele ontwikkelingsuitdagingen voor D4D voor haar rekening nemen, zoals de vereiste connectiviteit en infrastructuur (in samenwerking met de privésector), nationale beleidslijnen, regelgeving en institutionele capaciteiten. Dat geldt ook voor de Afrikaanse Ontwikkelingsbank.

85. De Belgische ontwikkelingssamenwerking kan ook andere multilaterale organisaties steunen voor specifieke programma's via gedelegeerde samenwerking of oproepen tot het indienen van voorstellen. Sommige organisaties zijn sterk en ervaren in sectoren die essentieel zijn voor deze strategienota, zoals digitalisering voor inclusieve financiering (bv. het United Nations Capital Development Fund - UNCDF, het International Fund for Agricultural Development – IFAD) en digitalisering voor inclusieve economische groei (bv.

de United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD en haar International Trade Centre). PARIS21, het Partnership in Statistics for Development in the 21st Century onder mandaat van de OESO, is erop gericht armoede te bestrijden en bestuur in ontwikkelingslanden te verbeteren door statistieken en betrouwbare data te integreren in het besluitvormingsproces. United Nations Global Pulse is een initiatief van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties en een hefboom voor de ontdekking, ontwikkeling en geschaalde toepassing van big data-innovatie voor duurzame ontwikkeling en humanitaire actie. Zowel PARIS21 als UN Global Pulse sluit aan bij de Belgische strategische prioriteit van Beter gebruik van (big) data, zoals eerder aangehaald, en daarom is het nuttig om te bekijken of een samenwerking op landenniveau mogelijk is. ITU, het gespecialiseerde agentschap van de Verenigde Naties voor ICT, heeft een Telecommunication Development Sector (ITU-D) voor het bieden van technische bijstand en de creatie, ontwikkeling en verbetering van telecommunicatie- en ICT-apparatuur en -netwerken in ontwikkelingslanden, wat ook een cruciaal component kan zijn in de Belgische programma's voor de uitvoering van deze strategie.

Humanitaire organisaties

86. De meeste humanitaire partnerorganisaties van België maken in hun werk al goed gebruik van digitalisering en vaak in een partnerschap met privébedrijven. Omdat zij werken in noodsituaties en streven naar maximale efficiëntie, zijn digitale oplossingen bijzonder nuttig en worden ze stilaan onmisbaar. Hun strategieën voor digitalisering zijn meestal gericht op interne operaties, externe communicatie, alsook humanitaire en andere hulpverlening aan gemeenschappen.

87. Digitale hulpmiddelen worden ingezet om gegevensverzameling te optimaliseren, zoals het "Mobile Vulnerability Analysis and Mapping" of mVam-project van het Wereldvoedselprogramma, waarvan België één van de voornaamste donoren is. mVam helpt bij het bekomen van tijdige informatie over voedselzekerheid via sms-enquêtes en telefonische interviews. In Irak worden meer dan 2 miljoen hulpbehoevenden geholpen door 1.500 maandelijkse mVAM-bevragingen. Digitalisering bevordert ook dringende hulpverlening in bepaalde contexten waar toegang moeilijk is, zoals geldtransfers via sms, e-transfer cards (bv. OneCard in Libanon) en biometrische identificatie.

Het Noorse ontwikkelingsagentschap Norad heeft een wedstrijd georganiseerd voor gamers en app-ontwikkelaars om samen te werken met verschillende privépartners, waaronder Facebook, Orange en een Noorse universiteit. De app die zij ontwikkelen, **#eduApp4Syria**, maakt het voor Syrische ouders mogelijk om hun kinderen te leren lezen wanneer er (tijdelijk) geen scholen en leerkrachten in de vluchtelingenkampen zijn.

88. België zal zijn humanitaire partnerorganisaties aanmoedigen om die lijn te blijven volgen, rekening houdend met het ethisch gebruik van nieuwe technologieën in een humanitaire context.

Bedrijven uit de privésector

89. Net als voor de SDG's in het algemeen²⁶, is er op het vlak van D4D een belangrijke rol weggelegd voor bedrijven uit de privésector. In een transparant en competitief ondernemingsklimaat zorgen zij voor technologie en innovatie, expertise, investeringen, risicobeheer en duurzame bedrijfsmodellen en creëren zij welvaart. Privébedrijven kunnen op verschillende manieren betrokken worden bij ontwikkeling, en de Belgische ontwikkelingssamenwerking zal zich op het vlak van D4D vooral richten op de volgende:

Goederen en diensten

90. Ontwikkelingsinterventies kopen goederen en diensten van privébedrijven. Wanneer daarvoor overheidsgeld wordt gebruikt, gebeurt dit volgens de geldende regels inzake overheidsopdrachten. Om het potentieel van de recentste innovaties te kennen, is het belangrijk om bij het bepalen van de voorwaarden van de aanbesteding te weten welke verschillende oplossingen er bestaan²⁷. Concrete voorwaarden kunnen helpen om meer innovatieve oplossingen aan te trekken. Na publicatie is het net zo belangrijk dat een groot aantal potentiële aanbieders op de hoogte wordt gebracht van de opportuniteit. De Belgische ontwikkelingssamenwerking moedigt al haar uitvoerende partners dan ook aan om hun aanbestedingen eveneens te verspreiden via de applicatie Trade4U van het Belgisch Agentschap voor Buitenlandse Handel.

²⁶ Zie "Charter over de rol van de private en publieke sector en van het maatschappelijk middenveld in de realisatie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen door de Belgische Ontwikkelingssamenwerking".

²⁷ Zie hieronder bij Belgisch D4D-ecosysteem hoe dit gestimuleerd wordt (§96 en volgende).

Duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen en investeren

91. Ontwikkelingsuitdagingen kunnen soms lucratieve zakelijke opportuniteiten worden voor bedrijven om bij te dragen aan economische, maatschappelijke en ecologische welvaart, en dat geldt zeker voor D4D. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal daarom helpen interessante mogelijkheden in partnerlanden voor te stellen aan bedrijven uit de privésector. Deze opportuniteiten omvatten, maar zijn niet beperkt tot, partnerschappen tussen privébedrijven en de regering van een partnerland (publiek-private partnerschappen), waarbij de regering aan een privébedrijf een langlopende concessie verleent om namens de regering kwaliteitsdiensten te leveren. De Belgische ontwikkelingssamenwerking staat in voor communicatie en sensibilisering, door innovatieworkshops te organiseren, opportuniteiten te creëren om te netwerken, bedrijven mee te nemen op studiebezoeken en hen via fora, videoconferenties, enz. vertrouwd te maken met het lokale D4D-ecosysteem.

De Belgische particuliere onderneming **Zetes** heeft veel ervaring met publiek-private partnerschappen in Afrika. Zij gebruiken dit model gewoonlijk voor het leveren van identiteitsdocumenten zoals eID-kaarten, e-paspoorten, rijbewijzen of e-health-kaarten, waarbij de overheid de regels en de kwaliteit van de producten en diensten bepaalt. Zetes zorgt voor de investeringen, creëert lokale werkgelegenheid, faciliteert kennisoverdracht, beheert het industriële risico en zorgt voor een tijdige levering van de veiligheidsproducten. Gebruikersvergoedingen worden in het algemeen betaald via een bank, die het geld naar de verschillende rekeningen leidt: belastinginkomsten naar de schatkist, vergoedingen naar de lokale partners voor hun onkosten en de vergoeding voor Zetes waarmee zij na verloop van tijd (meestal 5 tot 15 jaar) hun investering terugverdienen.

92. In een eerste fase moet de privésector mogelijk nog gesteund worden in situaties waar er voor hen onvoldoende stimulansen zijn om te investeren of waar de vereiste basisvoorwaarden voor zulke investeringen ontbreken (bv. in afgelegen gebieden). Zo'n ondersteuning moet duidelijk gericht zijn op ontwikkelingsdoelstellingen en wordt het best op een resultaatgerichte manier verleend. De Belgische ontwikkelingssamenwerking moet haar instrumenten²⁸ uitbreiden om lokale en mogelijk ook internationale bedrijven te helpen om een D4D-bedrijfsmodel op te zetten.

²⁸ In overeenstemming met de interventiecriteria in de Strategienota "De Belgische ontwikkelingssamenwerking en de lokale privésector: ondersteuning van een duurzame, menselijke ontwikkeling".

Gunstig ondernemingsklimaat

93. De partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking worden geconfronteerd met een aantal uitdagingen, met een ongunstig en wankel ondernemingsklimaat als gevolg. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal daarom helpen om het beleids- en regelgevend kader en de basisinfrastructuur te verbeteren, wat de lokale vraag en de ontwikkeling van menselijk kapitaal zal bevorderen voor een gunstiger ondernemingsklimaat op het gebied van D4D. Dit zal hoofdzakelijk gebeuren door middel van een beleidsdialogoog, multilaterale partnerschappen en gerichte bilaterale interventies. Door verantwoord te handelen en zich te houden aan de plaatselijke wetgeving zullen bedrijven hun reputatie verbeteren, ondernemingsrisico's verkleinen en de lokale institutionele structuren versterken. Grotere privébedrijven investeren vaak in de ontwikkeling van lokaal menselijk kapitaal en zouden gestimuleerd moeten worden om dat in partnerschap met andere ontwikkelingsactoren te doen.

Ontwikkeling van de lokale privésector

94. Duurzame bedrijfsmodellen en D4D-oplossingen steunen vaak op een dynamische lokale privésector, die op zijn beurt bijdraagt aan meer inclusieve economische groei. Lokale start-ups moeten gesteund worden door middel van starterscentra en coaching. Internationale bedrijven kunnen betrokken worden voor kennisuitwisseling en zijn misschien bereid om bij te dragen door middel van bedrijfsvrijwilligerswerk. De actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking zullen ernaar streven getalenteerde lokale leveranciers en dienstverleners te activeren.

95. Grotere winstgevende lokale ondernemingen kunnen technische bijstand en investeringssteun krijgen van de BIO op het gebied van bijvoorbeeld digitale financiering en connectiviteit of energie-infrastructuur. Dit kan hen helpen om op te schalen.

Het Belgische D4D-ecosysteem

96. België is 5de op de Europese Digital Economy and Society Index (DESI) 2016. Dit vertaalt zich echter niet automatisch in de Belgische initiatieven voor internationale ontwikkeling. Daarom is het belangrijk om de verschillende actoren die bij digitalisering betrokken zijn met elkaar te verbinden met het oog op een uitwisseling van ideeën, middelen en expertise en om mogelijke nieuwe partners voor D4D te blijven bereiken.

97. De Belgische ontwikkelingssamenwerking zal meewerken aan het opzetten en actief beheren van een platform waar alle Belgische actoren (overheids- en niet-overheidsactoren, privébedrijven, handelsagentschappen, universiteiten en onderzoekscentra, informele groepen en netwerken) die geïnteresseerd zijn in D4D kunnen netwerken. Dit platform moet de Belgische ontwikkelingsactoren helpen bij het identificeren van digitale oplossingen voor hun ontwikkelingsinterventies, en de uitwisseling van contacten, best practices, ervaringen en informatie inzake D4D stimuleren. Het platform zelf moet zoveel mogelijk gebruikmaken van moderne technologieën²⁹ om zijn leden/gebruikers zo efficiënt mogelijk te betrekken. Verwacht wordt dat dit platform een drijvende kracht zal worden voor het uitvoeren van deze strategienota.

98. Net zoals spelers uit de privésector moeten innoveren om te overleven, is het ook voor ontwikkeling nodig om innovatie te stimuleren om een stapje voor te blijven in deze snel evoluerende context. (Chang, 2015) De Belgische ontwikkelingssamenwerking ondersteunt daarom awards, zoals de Prijs D4D van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, en andere activiteiten op voorstel van de Belgische ontwikkelingsactoren die innovatie stimuleren.

99. Er moet ook verder dan de Belgische context gekeken worden. Een sterk Belgisch D4D-ecosysteem moet aansluiten bij Europese³⁰ en internationale platformen. Dit is belangrijk om informatie, kennis en ervaringen uit te wisselen, interoperabiliteit op een breder niveau te bevorderen en mee te werken aan internationale en globale initiatieven (zoals globale dataplatformen over het bereiken van de SDG's)³¹.

V.5. Strategisch beheer

Financiering

100. Aangezien digitalisering beschouwd moet worden als een motor en niet als doel, en aangezien het een belangrijke rol kan spelen in alle sectoren waarin de Belgische ontwikkelingssamenwerking actief is, wordt er geen apart fonds gecreëerd voor de uitvoering van deze hele strategie.

²⁹ Door bijvoorbeeld een 'wiki' te gebruiken om best practices in kaart te brengen (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Wiki>)

³⁰ Een online publiek platform is onlangs opgezet op <http://capacity4dev.ec.europa.eu/>

³¹ België moet overwegen om een voortrekker te worden van het Global Partnership for Sustainable Development Data (www.data4sdgs.org)

Transversale prioriteiten zoals D4D worden het best gefinancierd met bestaande financieringsmechanismen, aangezien dat zal zorgen voor een brede horizontale implementering en voor synergie in het licht van de doelstellingen van alle programma's en interventies. Bestaande financieringsmechanismen mogen de actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking er niet van weerhouden om ook naar innovatieve vormen van financiering te kijken³², zoals crowdfunding en investering uit de privésector, en om de mobilisatie van binnenlandse middelen te bevorderen, aangezien officiële ontwikkelingsbijstand gebruikt moet worden voor het uitbreiden van de hulpbronnen.

101. Zo'n transversale benadering sluit niet uit dat specifieke initiatieven op dit gebied gestimuleerd kunnen worden door D4D te hanteren als een van de selectiecriteria voor oproepen tot het indienen van voorstellen. Dit kan vooral nuttig zijn in gebieden waar de mogelijkheden van digitalisering niet automatisch worden benut. Om te vermijden dat D4D als doelstelling wordt behandeld, is het belangrijk om zo'n oproep te verbinden aan een of meerdere SDG's, zoals de emancipatie van vrouwen.

102. Om rechtstreeks mee te helpen aan het creëren van een aantal basisvoorwaarden voor D4D, zoals connectiviteitsinfrastructuur, een gunstig regelgevend en institutioneel kader en de ontwikkeling van vaardigheden, kan België ook overwegen om een bijdrage te leveren aan speciale trustfondsen beheerd door de EU of multilaterale organisaties.

Uitvoering

103. Deze strategie is enkel nuttig als er in de praktijk naar verwezen wordt. Naast de algemene verspreiding ervan naar alle actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, volgt hieronder een aantal concrete mechanismen voor het gebruik ervan:

- a. Zowel de DGD als het BTC en de BIO moeten deze strategienota voorleggen aan alle relevante interne personeelsleden en zorgen voor discussies en uitwisselingen over de uitvoering ervan; andere actoren en partners van de Belgische ontwikkelingssamenwerking worden aangemoedigd om hetzelfde te doen;
- b. Het BTC organiseert Digital Talks om D4D nog meer onder de aandacht te brengen en Digital Tours om de concrete mogelijkheden in de partnerlanden te identificeren; het ontwikkelt ook digitale toolboxes als hulpmiddel om D4D in zijn programma's te

³² De internationale non-profitorganisatie Kiva laat zien hoe digitalisering kan zorgen voor het aanboren van nieuwe bronnen voor microfinanciering (zie www.kiva.org)

integreren en partnerschapsovereenkomsten te sluiten met andere publieke actoren zoals FEDICT om samen te werken aan D4D;

- c. De DGD zal, in samenwerking met B3³³ en B2³⁴ en de gewestelijke agentschappen voor buitenlandse handel, alsook de Belgische diplomatieke posten, proactief aan geïnteresseerde privébedrijven de mogelijkheden voor te stellen om met de Belgische ontwikkelingssamenwerking rond D4D te werken;
- d. De DGD zal de specifieke modaliteiten ontwikkelen voor een nieuw financieel instrument om rechtstreeks met privébedrijven samen te werken rond D4D, waar behoefte is aan zo'n instrument;
- e. Deze strategienota moet voorgesteld en gebruikt worden als basis voor discussie en blijvende uitwisseling over de uitvoering ervan op bijeenkomsten van het Forum van de Actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking in elk van de belangrijke partnerlanden; ze kan de basis vormen voor uitwisseling op multidonor-fora om taakverdeling te stimuleren en een gecoördineerde aanpak te ontwikkelen;
- f. D4D moet gezien worden als deel van elke contextanalyse, elk beoordelingsproces van een programma of project en dit wordt geïntegreerd in de gebruikte templates; informatie over de uitvoering van D4D – inclusief hoe risico's en negatieve gevolgen zoals e-waste worden beheerd - moet daarna ook bezorgd worden als deel van de rapporteringsprocedures, en daarom geïntegreerd in de rapporteringsformats;
- g. Ondersteunende bilaterale programma's zoals het capaciteitsopbouw/beurzenprogramma en het programma voor onderzoeken en expertise moeten voldoende aandacht schenken aan ondersteuning op het vlak van vaardigheidsontwikkeling en innovatie zoals vereist door de specifieke context; bij het uittekenen van een nieuw bilateraal landenprogramma moet de mogelijkheid overwogen worden om eveneens in een ondersteunende dienst specifiek voor vaardigheidsontwikkeling, datamanagement en innovatie rond D4D te voorzien;

33 B3 is de dienst binnen de Belgische Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken die instaat voor het beheer van economische diplomatie door coördinatie van en steun aan de federale, gefedereerde en externe actoren (andere Federale Overheidsdiensten, handelsagentschappen, ondernemingen).

34 B2 is de dienst binnen de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken die instaat voor het beheer van FINEXPO voor financiële steun aan de Belgische export.

- h. België zal samen met andere Europese lidstaten de Europese Commissie blijven vragen om een Staff Working Document inzake D4D op te stellen om D4D volledig te integreren in de Europese ontwikkelingssamenwerking en een Europees partnerschap met privébedrijven op dit vlak te stimuleren;
- i. Deze strategienota dient als basis voor de Belgische interventie en positie op internationale fora en in dialoog met onze multilaterale en humanitaire partnerorganisaties; België zal met andere donoren en lidstaten allianties vormen voor D4D om onze impact te vergroten op de budgetbesprekingen, programma's en specifieke initiatieven van organisaties om D4D te promoten (bv. onderzoek en publicaties);
- j. D4D zal geïntegreerd worden in de externe communicatieactiviteiten van de Belgische Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken en zijn diplomatieke posten: Glo.be-magazine, diplomatie.be - website en sociale media; de DGD stimuleert ook de integratie van D4D in de opleidingsactiviteiten rond ontwikkeling gefinancierd in België in overleg met de niet-gouvernementele partners en via de oproepen tot het indienen van voorstellen voor zulke activiteiten;
- k. Het Belgische D4D-platform (zie hoger) zal een belangrijke rol spelen voor het ontwikkelen van partnerschappen en het uitwisselen van informatie, expertise en ervaringen die de uitvoering van deze strategienota mogelijk maken.

Toezicht

D4D-tagging in de Belgische ODA-databank

104. Voor de opvolging van deze nieuwe beleidsprioriteit voor alle interventies, zal in de Belgische ODA-databank een extra veld worden toegevoegd, om interventies te taggen die de strategische D4D-prioriteiten integreren. Dat betekent dat er drie opties zijn waarvan er één of meerdere kunnen worden aangeduid, indien van toepassing:

- 1) Beter gebruik van (big) data
- 2) Digitalisering voor inclusieve samenlevingen
- 3) Digitalisering voor inclusieve en duurzame economische groei

105. Door de D4D-prioriteiten te taggen in de Belgische ODA-databank worden niet alleen de interventies geïdentificeerd die deze prioriteiten aanpakken, maar zal ook duidelijk zijn welke prioriteiten meer of minder aandacht krijgen. Deze informatie zal vrij toegankelijk gemaakt worden door ze toe te voegen aan de gegevens die door de Belgische ontwikkelingssamenwerking volgens de IATI³⁵-norm worden gepubliceerd. Ze kan leiden tot een meer gedetailleerde inventarisatie op sector- of landenniveau. Ze zal het tot op zekere hoogte ook mogelijk maken om het verband te onderzoeken tussen digitalisering in de Belgische ontwikkelingssamenwerking en de SDG's. Merk echter op dat taggen een beperkte tool blijft die geen informatie geeft over hoe goed D4D in praktijk is omgezet. Voor zo'n waardeoordeel is een grondigere evaluatie nodig, waarbij het niet gaat om gebruikte inputs (zoals het percentage van het budget dat voor digitale apparatuur is gebruikt), maar om betere resultaten die bereikt zijn dankzij digitalisering.

Studiebezoeken

106. Ongeacht het soort ontwikkelingsinterventie (bv. bilateraal, niet-gouvernementeel, multilateraal, humanitair, privésector) dat wordt bezocht door de DGD of personeel van de ambassade, is het belangrijk om tijdens het studiebezoek aandacht te schenken aan hoe D4D wordt uitgevoerd. Op basis van de prioriteiten van deze strategie zal een eenvoudige vragenlijst worden opgesteld, als leidraad voor deze bezoeken en om informatie op een gestructureerde manier te verzamelen. Bevindingen van de analyse van deze informatie kan daarna gedeeld worden op het Forum van de Actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en binnen het Belgische D4D-platform.

³⁵ Het International Aid Transparency Initiative (see also <http://iatistandard.org/>)

Impactevaluaties

107. Aangezien deze strategie erop gericht is digitalisering in te zetten als motor voor het vergroten van de impact van onze ontwikkelingsinterventies, is het belangrijk om te meten in hoeverre deze impact vergroot als de strategie in praktijk wordt gebracht. Daarom zal, waar mogelijk, vanaf de planningsfase een aantal impactevaluaties worden geïntegreerd in D4D-interventies om ons informatie en ervaringen te geven over de toegevoegde waarde van digitalisering op het gebied van ontwikkelingsimpact. Houd echter rekening met de methodologische problemen die er zijn om verschillen in impact toe te schrijven aan digitalisering en de grote verscheidenheid aan digitale hulpmiddelen die de mogelijkheid kan beperken om generaliseerbare bevindingen te formuleren.

Evaluatie

108. D4D evolueert snel door de ontwikkeling van nieuwe technologische oplossingen en doordat meer en nieuwe informatie opduikt over wat dat betekent voor ontwikkeling. Het is nodig om deze strategienota overeenkomstig aan te passen. Na twee of drie jaar van uitvoering zal daarom een evaluatie worden gehouden, op basis van nieuwe bronnen, observaties tijdens studiebezoeken (zie hoger) en (impact)evaluaties (indien beschikbaar). Aan de hand van de ODA-databank zal de evolutie geanalyseerd worden van hoe de strategische prioriteiten van D4D geïntegreerd worden in de Belgische ontwikkelingssamenwerking en zullen belanghebbenden geraadpleegd worden over de uitvoering van deze strategie. Deze evaluatie zal aanbevelingen formuleren over hoe deze strategie, waar nodig, aangepast moet worden.

Referenties

- Annunziata, M. 2015. The future of work in the developing world. Prepared for the 2015 Brookings Blum Roundtable.
- Bernholz, L. 2015. Digital resources for civil society.
- Better Than Cash Alliance, 2015. Research Factsheet.
- Chang, A.M. 2015. Foreign Assistance in the Digital Age. Prepared for the 2015 Brookings Blum Roundtable.
- Faye, M. and Niehaus, P. 2015. Ending poverty with electronic payments, Prepared for the 2015 Brookings Blum Roundtable.
- Institute of Development Studies, 2015. Ensuring developing countries benefit from big data, Policy Briefing, Issue 107, December 2015.
- International Telecommunication Union – ITU, 2016. www.itu.int/en/sustainable-world/Pages/goal8.aspx
- International Telecommunication Union – ITU and Cisco Systems, 2016. Harnessing the Internet of Things for Global Development, A contribution to the UN Broadband Commission for Sustainable Development.
- Martin, C., Harihareswara, N., Diebold, E., Kodali, H. and Averch, C. 2016. Guide to the use of digital financial services in agriculture, USAID and mSTAR, Updated February 2016.
- McKinsey & Company, 2014. Offline and falling behind: Barriers to Internet adoption.
- Mishra, D. 2015. Will the spread of digital technologies spell the end of the knowledge divide? Prepared for the 2015 Brookings Blum Roundtable.
- Njuguna, C. and McSharry, P. 2016. Constructing spatiotemporal poverty indices from big data. Carnegie Mellon University Working paper.
- Paradi-Guilford, C. and Khomyn, M. 2016. blogs.worldbank.org/ic4d/how-coding-bootcamps-are-helping-tackle-youth-unemployment?IC4D%20CID=TAI_TT_ICT_EN_EXT
- Ranger, P., Chandler, J. and Arscott, B. 2015. DFID Review of Digital in Development Programmes, Presented to DFID Digital Steering Committee. Edited for external publication. Department for International Development - UKAID, February 2015.

- Robin, N., Klein, T., Jütting, J. 2015. Public-Private Partnerships for Statistics, Lessons Learned, Future Steps. A focus on the use of non-official data sources for national statistics and public policy. Paris21 - Partnership in Statistics for Development in the 21st Century, Discussion Paper No. 8, December 2015.
- Ross, A. 2015. Networking the world for global opportunity, Prepared for the 2015 Brookings Blum Roundtable.
- Stuart, E., Samman, E., Avis, W., Berliner, T. 2015. The Data Revolution, Finding the Missing Millions, Development Progress, Overseas Development Institute, April 2015.
- The Earth Institute Columbia University and Ericsson, 2016. ICT and SDGs, How Information and Communications Technology can Accelerate Action on the Sustainable Development Goals.
- Third international Open Data conference, 2015. Enabling the Data Revolution, An International Open Data Roadmap, Conference Report.
- UNCTAD, 2014 (draft). Digital Development. Issues Paper for the Commission on Science and Technology for Development 2014-15 Inter-sessional Panel, Geneva, November 26th-28th, 2014 Commission on Science and Technology for Development.
- UNDP, UNFPA (co-coordinator), UNOPS, UNICEF, UN-Women and WFP (co-coordinator), 2016. Big data and the Sustainable Development Goals. Background paper prepared jointly for the Joint meeting of the Executive Boards of UNDP/UNFPA/UNOPS, UNICEF, UN-Women and WFP on 3 June 2016.
- Verdi, 2015. www.epsu.org/article/arbeit-work-40-about-values-solidarity-and-decent-work-digital-age
- Wladawsky-Berger, I. 2015. Will the digital revolution deliver for the world's poor ? Prepared for the 2015 Brookings Blum Roundtable.
- World Bank Group, 2016. World Development Report 2016: Digital Dividends. Overview.

Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Dienst Communicatie
Karmelietenstraat 15
1000 Brussel
België

Tel. +32 2 501 81 11

www.dg-d.be

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Achten
Voorzitter van het Directiecomité
Karmelietenstraat 15
1000 Brussel

September 2016

KONINKRIJK BELGIË
Federale Overheidsdienst
**Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking**